

DİN ADINA DÜNYADAN VAZGEÇMEK: ORTA ÇAĞ FRANSA'SINDA RECLUS(E) OLGUSU

 Ramazan ADIBELLİ^a

Özet

Hristiyanlığın erken dönemlerinde ortaya çıkan münzevilik anlayışı ilerleyen safhada komünal bir tecrübeye dönüşmüştür. Kendilerini dünyadan tecrit ederek bütün zamanlarını ibadet ve tefekkürle geçirerek Tanrı'ya yaklaşmaya çalışan keşişlerin bu tecrübesini laik kesimden insanlar da yaşamak istemişlerdir. Bu çalışmada, Fransa örneğinden hareketle Avrupa'nın her tarafına yayılmış olan *reclus(e)* olgusunun bazı temel özellikleri ele alınmıştır. Önceleri bireysel bir tecrübe olup daha sonra kolektifleşen münzevilik tecrübesi, keşişlerin imtiyazındayken 11. yüzyıldan itibaren laik kesimden çok sayıda kadın ve erkeğin erişimine açılarak adeta demokratikleştirilmiştir. Halkın desteğiyle ayakta kalan inzivahaneler belediyelerin uhdesine geçtikçe *reclus(e)* olgusu bireysel bir tecrübeden kamusal maslahata katkıda bulunan bir kuruma dönüşmüştür. Belediye *reclus(e)*lerinin temel görevleri arasında "bütün Hristiyanlar" ve "şehir sakinleri" için dua etmek vardı. Sonuç itibarıyla *reclus(e)* olgusunun temelinde insanın Tanrı'ya yaklaşmakla bir dönüşüm geçirdiği ve imtiyazlı konuma geldiği düşüncesi yer almaktadır. Mistik düşüncenin özünde yer alan Tanrı ile aşka dayalı özel ilişkisi sayesinde münzevi kendi nihai kurtuluşunu hedeflerken ona destek olan kişi ve kuruluşlar da onun tavassutuyla hem kendi kurtuluşlarını hem de toplumun selametini temin etmeyi amaçlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Dinler Tarihi, Hristiyanlık, Reclus(e), Münzevilik, Fransa

AVOIDING THE WORLD IN BEHALF OF RELIGION: THE CASE OF RECLUS(E) IN MEDIEVAL FRANCE

Abstract

The search of reclusion, which emerged in the early stages of Christian history, later turned into a communal experience. Secular people also wanted to live this experience of monks trying to get closer to God by isolating themselves from the world and spending all their time in worship and contemplation. In this study, some basic features of the *reclus(e)* phenomenon, which has spread all over Europe, have been tried to be emphasized, based on the example of France. The experience of asceticism, which was first an individual experience and later became a collective one, has been so to say democratized by opening the access of many women and men from the secular segment of society since the 11th century, while it was under the privilege

^a Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, adibelli@erciyes.edu.tr

Makale Geliş Tarihi: 18.10.2022, Makale Kabul Tarihi: 16.11.2022

of the monks. As the seclusions, which survived with the support of the public, passed under the responsibility of the municipalities, the phenomenon of *reclus(e)* turned from an individual experience into an institution that contributes to public interest. Among the main duties of the municipal *reclus(es)* were to pray for "all Christians" and "inhabitants of the city". As a result, on the basis of the phenomenon of *reclus(e)*, there is the idea that man has undergone a transformation and attained a privileged position by approaching God. While the *reclus(e)* aims for his ultimate salvation, thanks to his special love-based relationship with God, which is at the core of mystical thought, the people and organizations that support him have aimed to ensure both their own salvation and the welfare of the society thanks to his intercession.

Keywords: History of Religions, Christianity, Reclus(e), Eremitism, France

Giriş

Orta Çağ döneminde Paris'in en büyük mezarlığı olan Aziz-Masumlar Mezarlığı'nın (le cimetière des Saints-Innocents) kuzey doğusunda yer alan mezarlıkla çeşme arasında Alix la Burgotte adındaki bir kadın, inziva hayatı yaşamak üzere 1424 yılında bir hücre inşa ettirmiştir. Sainte-Catherine hastanesinde rahibe olarak görev yaptıktan sonra dünyadan el-etek çekmeye ya da o dönemdeki tabirle bir *recluse* olmaya karar veren Alix'in içerisinde ömrünün kalan kısmını geçireceği 10 m²'den daha küçük olan bu hücrenin sadece iki menfezi vardı. Yol tarafına bakan menfezden hayırseverler yiyecek bırakıyordu. Kilisenin içine doğru açılan menfez ise ibadetleri ve dinî merasimleri uzaktan seyretmek suretiyle iştirak etmeye yarıyordu. 1466 yılında bu hücrede vefat eden Alix için kral XI. Louis mermerden bir mezar yaptırmış ve kitabesine onun kendisini Tanrı'ya adanmış dindar ve kemale ermiş bir kişi olduğu mealindeki sözleriyle hayranlığını dile getiren ifadeler yazdırmış, Mesih İsa'nın onu cennete koymasına için de arkasından dualar yollamıştır (Lazare & Lazare, 1855, s. 432).

Renée de Vendômois adındaki kadın da aynı mezarlıkta yer alan bir hücrede hayatının kalan kısmını tamamlamak zorunda kalmıştır. Fakat Renée'nin bu *recluse* hayatı kendi isteğiyle değil, bir mahkûmiyetin sonucu olarak gerçekleşmiştir. Kocasını öldürtme ve zina suçundan dolayı ölüme mahkûm edilen Renée'nin, Duc d'Orléans'un aracılığı sayesinde Kral tarafından 1485 yılında idam kararı kaldırılmıştır. Bunun yerine Parlamento, Aziz-Masumlar Mezarlığı'nda kendisi için inşa edilen küçük bir hücrede ömür boyu hapsedilmesine karar vermiştir (Abbé Lebeuf, 1863, s. 108-109).

Victor Hugo, 1831 yılında yayımlanan Notre Dame de Paris başlıklı tarihsel romanında Rolande de la Tour-Roland adındaki kadının Haçlı Seferleri'nde ölen babasının yasını tutmak amacıyla kendi malikânesinin duvarına bitişik şekilde inşa ettirdiği hücreye kapanışını anlatır. Orta Çağ dindarlığının kaba ve akıldan uzak oluşuna vurgu yapan Hugo'nun ifadesiyle bu kadın "vaktinden önce hazırlanan bu mezarda, babasının ruhu için gece-gündüz dua ederek, başının altında taştan olsun bir yastık bile bulunmadan, küllerin içinde uyumuştur. Sirtında siyah bir çuval, gelip geçenlerin acıyarak pencere kıyısına bıraktığı su ve ekmekle yaşamış, böylece, hayır yaptıktan sonra hayır toplayarak, yirmi yıl boyunca ölümü beklemiştir" (Hugo, 1982).

Reclus(e) olgusu kaybolduktan birkaç yüzyıl sonra Hugo'nun geriye dönük indirgemeci ve karikatüral tasvirinin tarihsel gerçekliklerle örtüşmediğine birçok araştırmacı dikkat çekmiştir (Pavy,

1875, s. 5-6; Gougaud, 1928, s. 55; L'Hermite-Leclercq, *Le reclus dans la ville au Bas Moyen Âge*, 1988, s. 251; Duval S. , 2017). Tarihsel kayıtlar her şeyden önce inziva hayatını seçen bireyler arasında büyük farklılıkların var olduğunu ve dolayısıyla tek tip bir *reclus(e)*den söz etmenin imkânsızlığını ortaya koymaktadır. Olgunun karmaşıklığı, bireysel örneklere göz atıldığında hemen görülebilmektedir. Münzeviler, gençler ve yaşlılar, erkekler ve kadınlar, bakireler, dul kadınlar ve dul erkekler, tövbekâr fahişeler, keşişler ve rahibeler, başrahipler ve başrahibelere, papazlar, piskoposlar, avamdan insanlar, tarikat mensupları, aristokratlar ve hizmetkârlar, fakirler ve zenginler gibi farklı dinî, sosyal ve ekonomik tabakaya mensup olabiliyordu (L'Hermite-Leclercq, 2020, s. 758; Sainte-Marie Perrin, 1911, s. 599).

Orta Çağ şehrinde yaşayan bir erkek ya da kadın neden münzevi olmak isterdi? Bu sorunun klasik cevabı inzivanın kişideki günahlardan arınma ve kutsallığa kavuşma yönündeki olağanüstü istekten kaynaklandığı şeklinde olmuştur. *Reclus(e)* olgusunu bütünüyle açıklama bakımından yetersiz kalan bu cevabın açılması gerekir. Kişi kendi günahlarını mı yoksa toplumun günahlarını mı affettirme niyeti taşıyordu? Ya da günaha bulaşmama arzusu mu taşıyordu? Acaba de kıyametin yakın zamanda kopacağını mı bekliyordu? Diğer taraftan bu münzevilerin hayatta kalabilmeleri için onlara yardımda bulunan şahısların ve daha sonra bu olguyu kurumsallaştıran belediyelerin motivasyon kaynakları ve beklentileri nelerdi?

Bu çalışmadaki amaç *reclus(e)* olgusunun sosyal, ekonomik, psikolojik yönlerini kabul etmekle birlikte daha ziyade dinî yönü üzerinde durmaktır. Özü, Hristiyanlıktaki keşişlik anlayışına dayanan bu olgu, 11. yüzyıldan sonra git gide büyük oranda laik kesimden insanların özellikle de kadınların benimsedikleri bir özelliğe sahip olmuştur (Faure, 2018, s. 346). Daha da ilginç olanı, ilerleyen zamanlarda bu olgu bireysel planda kalmayarak toplumun yararına işleyen bir kuruma dönüşmüştür.

A. MÜNZEVİLİK OLGUSU

İster gönüllü ister zorunlu olarak gerçekleşmiş olsun 12. yüzyıldan itibaren Fransızca *reclusion* kelimesi, kapanmışlık ve izole olma, yani dış dünyadan tecrit olma hâlini ifade ederken 1771 yılından sonra ceza hukukunun bir kavramı olarak kişinin özgürlükten mahrum edilmesini, diğer bir deyişle hapsedilmesini ifade etmektedir (L'Hermite-Leclercq, 1988, s. 119). Bir cezalandırma biçimi olarak hapsedilme olgusu, Roma hukukunda yer almıyordu. Kilise hukukuna ait bir cezalandırma şekli olan hapsetme *Encyclopédie catholique*'te belirtildiği gibi mahkûmun diğer insanlarla her tür iletişimini keserek onu onur kırıcı bir cezayla cezalandırmış oluyordu (Glaire, 1848, s. 446). Toplumun selameti için asırlarca ayakta duran *reclusion* kurumunun toplum tarafından kendi bünyesi için zararlı gördüğü bireylerini kendinden tecrit ederek onları bir tür "sosyal ölüm"e mahkûm etme pratiğine dönüşmesi, radikal bir dönüşümün ifadesidir.

The New Catholic Encyclopedia'nın "recluse" maddesinde, topluluktan mümkün olduğunca uzaklaşmak için ileri düzeyde bir dindarlık anlayışını benimseyen münzeviyi ifade eden "recluse", "anchorite" ve "hermit" (Fr. "anachorète" ve "ermite") ile eşanlamlı görülmekte ve bunların inziva hayatını tercih etmedeki gayelerinin tövbede bulunarak günahı telafi etmek; daha da önemlisi, daimi dua yoluyla Tanrı ile mümkün olan en büyük birliğe ulaşmak olduğu belirtilmektedir (McCarthy, 2003). Söz konusu maddede Latince'deki *anachorita* ve *eremita* terimlerini eşanlamlı kullanımlarından dolayı bu iki

kavram arasında ayırım gözetilmeyerek konunun basitleştirilmesi, muğlaklığa yol açmıştır. Zira bu iki kavram aslında iki tür münzevi hayata tekabül etmektedir. *Hermit* terimi, insan yerleşiminden uzak bir yerde inzivaya çekilen kişiye atıfta bulunurken *anchorite*, topluluk içerisinde bir hücrede yaşayarak kendini tecrit eden kişiyi ifade etmektedir (Donahue, 2003). Nitekim iki kavram arasında ayırım yapılmasını zaruri görenlerden biri olan Ann K. Warren'e göre *hermit*ler bir yerden başka bir yere hareket etmekte özgürken, *anchoriteler* ömürlerinin kalan kısmını aynı hücrede tamamlamaya yemin ediyorlardı. Orta Çağ boyunca *hermit* kelimesi, başlangıçta her iki kelimenin de taşıdığı genel anlamı ifade etmeye devam etmiş, ancak *anchorite* kelimesinin kullanımı daha sınırlı hâle gelmiştir. *Hermit* olmak çok çeşitli davranış kalıplarını içerirken *anchorite* olmak, dar bir şekilde tanımlanmış tanrısal çağrıya boyun eğmek anlamına geliyordu. Böylece *anchorite*, bir *inclusus/inclusa* veya *reclusus/reclusa* olarak yani tecrit edilmiş biri olarak dış dünyadan kopmuş oluyordu. Aslında, *anchorite* ya da diğer bir ifadeyle *reclus(e)*, halk nazarında bir ölü gibi görülüyordu. Mezarı olarak gördüğü hücrede o, ölmeden önce ölmüş oluyordu (Warren, 1985, s. 7-8).

Hermit olup çöllere revan olmanın aksine *reclus(e)* hayatını tercih etmek kişinin tek başına alabileceği bir karar değildi. Münzevi, şehrin ruhani lideri olan Piskopos tarafından, belediye idaresi ve bütün halk tarafından resmen görevlendirilmeliydi. Toplum, münzeviye sorumluluk yüklerken aynı zamanda münzevinin sorumluluğunu da kendi üzerine alıyordu. Bir yüzü semavi şehre diğeri ise dünyevi şehre dönük olan münzevi böylece kutsal ile profan arasında bir aracı konumuna gelmiş oluyordu (L'Hermite-Leclercq, 1986, s. 150).

Münzevilik olgusu esasında dünyadan ve insanlardan kaçışı ve Tanrı ile buluşmayı ifade etse de tarihsel vakalara bakıldığında çok çeşitli motivasyon kaynağının bir insanı (erkek ya da kadın) *reclus(e)* olmaya sevk ettiği görülmektedir. Örneğin, ruhban sınıfına mensup olmayan genç bir erkek veya kadın, aşırı baba otoritesinden, dayatılan bir evlilikten, ebeveynlikten veya önceden belirlenmiş bir sosyal statüden kaçmak için münzeviliği tercih etmiş olabilirdi. Dul bir kadın yeniden evlenmekten kaçınma yolu olarak da böyle bir hayat tarzını isteyebilirdi.¹ Bu gibi durumlarda, dünyadan çekilmek, öncelikle

¹ Laurence Moulinier-Brogi, 12. yüzyılda bazı münzevi kadınların hayat hikâyelerini konu edindiği çalışmasında bunların yalnızlıklarının kaynağının erkekler olduğu yönünde bir tespitte bulunmaktadır. Yazara göre söz konusu dönemde birçok kadın inziva hayatını evlilik ve cinsellikten kaçınmak için bir çözüm yolu olarak görmüş ya da birlikteliklerini çekilmez buldukları için kendilerinden kurtulmak isteyen erkekler tarafından empoze edilen bir durum hâline gelmiştir. Zikredilen yaygın örneklerden biri, Christina de Markyate adındaki kadının hikâyesidir. Henüz genç yaşta ömür boyu bakire kalma ve rahibe hayatı sürme yemini etmiştir. Fakat ebeveyni onun kararını hiçe sayarak zorla evlendirmişlerdir. Bunun üzerine Christina, kurtuluşu kaçmakta bulmuştur. Birkaç yıllık firardan sonra Christina'nın kocası evliliklerini sonlandırmaya razı olmuştur. Christina'nın bekâretini muhafaza ettiği teslim edilmiş ve o, ömrünün kalan kısmını münzevilikle geçirmiştir (Moulinier-Brogi, 2020). Feminist bakış açısıyla kaleme alındığı anlaşılan bu yazıda anakronik bir algı hissedilmektedir. Zira birçok imkân ve özgürlüğe sahip olan 21. yüzyıldaki bir kadının bunların birçoğundan mahrum olan neredeyse bin yıl önce yaşamış bir kadını anlaması ne derece mümkündür? Her şeyden önce iki çağ arasındaki en önemli farkların birinin dinin konumu noktasında yer aldığı aşikârdır. Orta Çağ toplumunda Hristiyanlığın, bireysel ve toplumsal hayatın her alanını ve özellikle de bireylerin kimliklerini, hayat tarzlarını ve nihai gayelerini şekillendirdiği hiçbir zaman göz ardı edilmemelidir. Nitekim Moulinier-Brogi de yazısının bir yerinde inziva hayatını ister istemediği bir evliliği reddetmek için seçen bakire bir genç kız olsun, ister kocası tarafından kovulmuş ve kendisine bakacak kimsesi olmayan evli bir kadın olsun, isterse tekrar evlenmek istemeyen dul bir kadın olsun, bütün bunların ortak özelliğinin sahip oldukları büyük bir dinî motivasyona dayandığını belirtmeyi de ihmal etmemektedir (Moulinier-Brogi, 2020, s. 101).

dini kaygılar tarafından değil, önceden tayin edilmiş bir kaderi reddetme dürtüsü tarafından yönlendirilirdi. Herhangi bir gelir kaynağı olmayan yetim/öksüz gençler, kocası tarafından evden kovulmuş eşler için inziva, dindarlığın şemsiyesi altında güvenli bir sığınak sunabilirdi. Ayrıca, asosyal karakterli bireyler gibi belirli psikolojik eğilimlere sahip örnekler de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu tür insanlar, bir manastır topluluğunda hayatı çekilmez buldukları için münzeviliği seçmiş olabilirler (L'Hermite-Leclercq, 2020, s. 759-760).

B. MÜNZEVİLİĞİN ZUHURU

Hristiyanlığın ilk dönemlerinden itibaren keşişlik hayatı ya da diğer bir deyişle monastik tecrübe gelişmeye başlamıştır. Geleneksel Kilise öğretisi tarafından Mısırlı Paul, ruhbanlığı başlatan kişi olarak kabul edilmekle birlikte münzevi hayatın yaygın modeli, Mısırlı Antoine (İng. Anthony) (~ 251–356) olmuştur (Gribomont, 2003, s. 787; Besse, 1913, s. 280).² 4. yüzyılın ortalarında ölen Antoine, İsa Mesih'in Matta İncili'nde geçen "Eğer eksiksiz olmak istersen, git, varını yoğunu sat, parasını yoksullara ver; böylece gözlerde hazinen olur. Sonra gel, beni izle" (Matta 19:21) sözüne uyarak tüm mal varlığını yoksullara dağıttıktan sonra inzivaya çekilmiş, Mısır çöllerinde yıllarca riyazet hayatı yaşamıştır (Athanase d'Alexandrie, 1994, s. 133 vd.). Antoine ile ilgili rivayete göre o, inziva hayatının başlarında şeytan tarafından ayartılmak istenmiştir. Zihni, dünyevi işlerle meşgul edilmeye ve zihinsel kaygılarla kuşatılmaya çalışılmıştır. Gece, kadın kılığına girerek genç erkeğe yaklaşmak isteyen Şeytanın tuzağına Tanrı'nın inayetiyle düşmeyerek bedensel zevklere karşı duyarsızlaştığını ispat eden Antoine, insanı günaha bedenin düşürdüğünü fark etmiş ve riyazet hayatını daha da sıkılaştırarak geceleri hiç uyumamaya, gün batımından sonra günde sadece bir öğün yemek yemeye başlamıştır. Yemeği ekme ve tuzdan, içeceği ise sudan ibaret olmuştur. İki ve hatta bazen dört gün hiçbir şey yemeyerek oruç tuttuğu da oluyordu. Riyazet hayatını iyice katılaştıran Antoine köyün dışında bulunan mezarlıklardan birine kapanmıştır. Geceleyen bir ifrit şeytanın darbelerine maruz kalan münzeviyi sabahleyin ekme getirmek için mezara uğrayan arkadaşı yarı ölü vaziyette bulmuştur. Onu bu hâlde köye getirdikten sonra adeta yeniden dirilen Antoine davasından vazgeçmeyerek mezara yeniden dönmüş ve Şeytanla mücadelesine devam ederek nefsini tezkiye etme yolunu sürdürmüştür (Athanase d'Alexandrie, 1994, s. 143 vd.). Bu ilk münzevinin hayatında görülen dünyevi zevklerden feragat etme, bütün vakti dua, niyaz

² Menkıbede Paul ile Antoine bir araya getirilir. Hikâyeye göre Romalı İmparator Decius zamanında Mısır'da Paul adında dindar biri kişi yaşıyordu. Ebeveyni öldükten sonra kendisine yüklü bir miras kalan Paul'ün mal varlığına el koyabilmek için eniştesi bu genç Hristiyan'ı zalim yönetime teslim etmeyi planlamıştır. Dehşete kapılan Paul, tüm mal varlığını geride bırakarak çöle kaçtı. Uzun bir yürüyüşten sonra, bir dağın eteğine geldi ve bir zamanlar kalpazanların saklanma yeri olarak kullandıkları, gözlerden uzak bir mağara keşfetti. Koca bir hurma ağacı meyvelerini ve gölgesini, bir pınar ise yaşam için gerekli olan berrak bir su sunuyordu. Tanrı'nın sunduğu bu küçük cennete yerleşti ve tüm yaşamını orada tefekkür ve ibadetle geçirdi. Uzun yıllar sonra, doksan yaşındaki Antoine'ın aklına, dünyada kendisinden başka hiçbir insanın Tanrı'ya bu kadar mükemmel bir şekilde adanmış bir yaşam sürmemiş olduğu düşüncesi geldi. Ertesi gece rüyasında, başka bir münzevinin başka bir çölde bu cennetsel yaşamı kendisinden daha mükemmel bir şekilde sürdürdüğü ve yüz on üç yaşına geldiği söylendi. Hiç gecikmeden yollara revan olan Antoine, Paul'ün inzivaya çekildiği yere ulaştı. İki yaşlı adam selamlaşarak birbirlerine kutsal bir öpücük verdiler ve bu buluşmayı mümkün kıldığı için Tanrı'ya şükrettiler. Muhabbet esnasında üzerlerinden bir karga uçtu ve ayaklarına taze bir somun ekme bıraktı. Doksan yıldır hiçbir insanla konuşmamış olan Paul, ziyaretçisine şöyle seslendi: "Tanrı'nın şu merhametine bakar mısın! 70 yıldır O, bana bu kargayla her gün yemem için yarım somun ekme gönderiyordu. Bugün, sen gelince Rab miktarı ikiye katladı" (Vénérable Paul de Thèbes, 2022).

ve ibadetle geçirme şeklindeki temel motifler, Hristiyanlıkta keşişlik/inziva hayatını benimseyenler için bir arketip olmuştur. Antoine'ın inziva hayatını tercih eden keşişler, *anachorète* (İng. *anchorite*) diye adlandırılmıştır. Manastırlarda cemaat hâlinde inzivaya çekilen keşişlere ise *cénobite* denmiştir. İster Antoine'ın yaptığı gibi bireysel bir mistik tecrübeyi benimsesin ister manastırlarda toplu hâlde dinî bir tecrübeyi tercih etsin, keşişlik hayatına girenlerin temel niyeti, *imitatio Christi* yani İsa Mesih'in hayatını taklit etme düşüncesine dayanmaktadır.

Buradaki keşişlik düşüncesindeki en temel motivasyon, diğer dünya dinlerindeki keşişlik anlayışından esasında farklı değildir. Hepsindeki temel gaye, sıradan inananların yapabileceklerinin ötesinde bir dinî tecrübe yaşamak isteyenlere imkân sunmaktır. Bu bakımdan manastır hayatı ya da daha geniş anlamda inziva tecrübesi, bir kaçıışı ve dünyadan el-etek çekmeyi ifade etmektedir. Oruç tutmak, bekâreti muhafaza etmek ve özel mülkiyetten vazgeçmekle dünyevi olandan uzak durmak, dua ve ibadet sayesinde *masivadan* geçmek, diğer bir ifadeyle Tanrı ile bir olma ya da Budizm'de olduğu gibi dünyevi olan her şeyden uzaklaşma hedeflenmektedir. İskenderiyeli Athanasius'un Antoine ile ilgili aktardığı menkıbevi hayat hikâyesinde bu özellikler açıkça görülmektedir. Ancak yapılan son araştırmaların, Hristiyan keşişliğinin tek bir başlangıcı olmadığını, farklı alanlardaki çeşitli cemaatlerden kaynaklandığını ortaya koyduğuna dikkat çekmiş olalım. Bundan dolayı araştırmacıların bir kısmı, Hristiyanlıktaki manastır hayatının prototipinin Mısır'daki inziva anlayışında ortaya çıktığı yönündeki uzun süredir kabul gören izah tarzının terk edilmesi gerektiği görüşündedir. Mısır'daki keşişlik tecrübesi, en eski çileci biçimleriyle, kentsel mekânlarda yer almış ve Hristiyan dünyasındaki manastır hayatının gelişmesine kaynaklık etmemiş ya da bu gelişmeler için açık bir model olmamıştır. Filistin bölgesindeki keşişlik de uzak çöl bölgelerine inziva için geri çekilmekle ilgili değil, daha çok oradaki Hristiyan yaşamının erken dönemlerden itibaren ayrılmaz bir parçasıydı.

Sıradan Hristiyanlardan daha tenha ve daha katı bir yaşam sürdürme zorluğu karşısında her topluluk, farklı tarzlar geliştirdi. Bunlar, çoğu zaman kemale ve kurtuluşa erme arayışında olanlara ev sahipliği yapacak istikrarlı yapılar kurma hedefiyle belirlendi. Tüm bu toplulukları ve örgütleri "manastırlar" olarak adlandırmak ve onları "manastır hayatı" çatısı altında toplamak yanıltıcı olabilir ve çeşitliliklerinin hakkını vermeyebilir. Bundan ötürü Diem ile Rapp, çoğul kipte "manastır hayatları" deyimini kullanmanın daha doğru olacağına dikkat çekmektedirler (Diem & Rapp, 2020).

Keşişliğin *cénobite* biçimi, Mısırlı Pachomius'a (~ 290-346) kadar geri götürülmektedir. Bu biçim, münzevilik erdemlerinin, toplu hâlde yaşanarak daha kolay elde edilebileceği ve daha kolay sürdürülebileceği düşüncesine dayanıyordu. Bir aşk topluluğu (*koinonia*) meydana getiren keşişler, hem sabit bir mekânda (manastır) ikamet etmeleri hem de toplu hayatı idare eden ve şekillendiren yönetim ilkeleri ve yönergeleri içeren bir nizam/kurallar gerekiyordu. Ne toplumdaki kopmuş ne de bir zamanlar inanıldığı gibi alaylı ve katı bir şekilde disiplinli olan Pachomiusçu keşiş toplulukları dördüncü yüzyılda yayıldı ve manastır çağında daha sonraki *cénobite* keşişlik biçimlerinin öncüleri oldular (Kaelber, 2005, s. 6131).

Özet olarak manastır hayatı ilk olarak dördüncü yüzyılın başında Mısır'da belirgin bir kurum olarak ortaya çıkmış ve oradan hızla Hristiyan âleminin bütününe yayılmıştır. Keşişliğin İmparator Konstantin'in Hristiyan oluşundan hemen sonra, tam da İsa Mesih takipçilerine Romalı iktidarlar

tarafından yer yer uygulanan baskı politikası sona erdiği ve Hristiyanlığın meşru hâle gelip rağbet gördüğü bir zamanda gelişmesi tesadüf değildir. Timothy Ware'in ifadesiyle "artık kan dökülerek şehit olunmadığı bir çağda keşişler, feragatleri dolayısıyla şehitler konumundaydılar ve onlar böylece kurumsallaşmış bir Hristiyanlığa karşı denge oluşturdular [...] toplumdaki insanlar, Tanrı'nın krallığını dünyevi bir krallıkla özdeşleştirme riskiyle karşı karşıyaydılar. Keşişler, toplumdan uzaklaşıp çöle çekilmeleriyle, Kilise'nin yaşamında kehanet niteliğinde ve eskatolojik bir hizmeti yerine getirdiler. Onlar Hristiyanlara, Tanrı'nın krallığının bu dünyadan olmadığını hatırlattılar" (Ware, 1964, s. 45).

C. FRANSA'DA KEŞİŞLİĞİN GELİŞİMİ

Hristiyanlık, Galya'ya Roma İmparatorluğu'nun doğu eyaletlerinden daha sonra, muhtemelen 2. yüzyılda girmeye başladığı varsayılmakla birlikte bu giriş hakkında söylenenler tarihsel bilgiden ziyade menkıbe niteliğindedir. Kilise tarihçisi Kayserili Eusebius tarafından aktarılan kayıtlara göre 177'de bilinen ilk Hristiyan toplulukları Vienne ve 30 km kuzeyinde yer alan Lyon'da yaşıyordu. Hristiyanlık, Rhone vadisini takip ederek Akdeniz ticaret güzergâhını izleyerek bu bölgelere gelmiş olmalıdır. Tours piskoposu ve aynı zamanda bir tarihçi olan Grégoire, Fransa tarihiyle ilgili en eski kaynaklardan biri olan *Histoire des Francs* (Frenklerin Tarihi) adlı eserinde, 250 civarında Roma imparatoru Decius'un Hristiyanlara baskı uyguladığı sırada "Roma Piskoposları" tarafından Galya'ya gönderilmiş olan yedi misyonerin efsanevi hikâyesini anlatmak için farklı kökenler, tarihler ve değerlerle ilgili hesapları birleştirir. Gerçekte, Galya'da kurulan ilk piskoposluk merkezleri hakkındaki malumatlar geç bir dönemde ve efsanevi nitelikte ortaya çıkan yerel rivayetlere dayanmaktadır. Bu rivayetlerin temel amacı bir piskoposluğun diğerinden daha üstün olduğunu göstermek için onun eskiye ve hatta ta havariler zamanına dayandığını ispat etmektir. Dolayısıyla bu rivayetlerin tarihsel bir durumu yansıttıkları konusu oldukça şüphelidir (Petit, 1974; Duval N. , 1998; Tallon & Vincent, 2014; Julg, 2004; Poëte, 1925; Zeiller, 1926; Pietri, 1997).

Hristiyanlık tarihindeki en önemli dönüm noktası Roma İmparatorluğunun bu dini, devletin resmi dini hâline getirerek onun hamiliğini üstlenmesi ve aynı zamanda onu kurumsallaştırması olmuştur. Münzeviliği ilk başlatanlardan biri olan Paul'un hikâyesini tekrar hatırlayalım. Paul, Roma idaresinin hâkim olduğu bölgelerden kaçıp Mısır çöllerine sığınarak mistik tecrübe yaşayabilmiştir. Bireysel bir tecrübe olarak inziva hayatı resmî otoritenin çok gözüne batmadığı için yaşanabilirdi. Fakat toplu bir tecrübeye tekabül eden manastır hayatı için belli bir nizam, belli bir mekân ve idari bir mekanizma, kısacası bir kurumsallık gerekiyordu. Doğal olarak manastırlar da Hristiyanlığın devlet dinî olmasından sonra gelişmeye başlamıştır. Filistin ve Mısır'da uzun süre manastır hayatı yaşayan Jean Cassien (Yun. Ioannis Kassianos) Avrupa'ya ve özellikle de Galya'ya (bugünkü Fransa) keşişlik anlayışını taşıyan önemli isimlerden biridir. 415 yılları civarında Marsilya'ya gelen Cassien, biri erkekler diğeri kadınlar için iki manastır kurmuştur. Muhtemelen 420'lerin başlarında kaleme alınan *Institutions cénobitiques* adlı eserinde o, "Doğuluların ve özellikle de Mısırlıların hayat tarzlarını" (Cassien, 1965, s. 25) devam ettiren kolektif yaşama kurallarını ortaya koymuştur. Birkaç yıl sonra *cénobite* hayatında ileri seviyelere ulaşan keşişlere o, meleklerle birlikte yaşamak üzere çöllere revan olan Mısırlı *anachorète*/münzevilerin yolunu takip etmeyi önermiştir. Cassien'in öğütlerine kulak vererek Mısırlı çöl babalarının örnekliğini esas alan

bazı keşişler, Fransa'nın güneyinde Akdeniz'deki Hyères adasında münferit inziva hayatına başlamışlardır (Ripart, 2021, s. 152-153).

Tours'lu Grégoire, 6. yüzyılda Galya'da yaşamış olan birçok erkek ve kadın münzeviden söz eden ilk kişidir. Grégoire'ın aktardığı bilgiler göre Protasius, France'nın bugün Auvergne iline bağlı Combronde kasabasında; Junianus, Limoges'da; dul olan Monegundis, Tours'da; Leobardus, Tours yakınında yer alan Marmoutier'de; Hospitius ise Fransa'nın güneyinde, Akdeniz sahilinde yer alan Nice şehrinde yaşamıştır (Herzog, 1911, s. 408-409).

Grégoire, Fransa'nın kuzey-doğusunda yer alan Langres kasabasında yaşamış olan Patrocle adındaki bir *reclus*den bahseder. Rivayete göre rahiplik görevine getirilmiş olan Patrocle, takdire şayan bir dindar ve büyük bir feragat timsaliydi. Oruç tutmanın neden olduğu çeşitli rahatsızlıklara duçar olmuştu. Bu münzevi, sadece bal ile biraz tatlandırılmış su haricinde ne şarap ne de bira türü sarhoş edici şeyler içerdi. Yemek olarak suya batırılmış ve üzerine tuz serpilmiş ekmekle yetinirdi. Gözleri uykudan asla ayrılmazdı. Sürekli dua eder, ara verdiğinde de okur ya da yazardı. Sivilce veya diğer hastalıklara yakalanmış insanları dualarıyla iyileştirirdi. Başka birçok mucize/keramet göstermiş olan Patrocle seksen yaşında dünyaya gözlerini yummuştur (Grégoire de Tours, s. 232).

Keramet sahibi münzevilerden (*reclus*) bir diğeri, Nice şehrinde yaşayan Hospitius'tu. Çıplak vücudunu demir zincirlerle sınıksız sarar, üzerine bir gömlek giyer, ekmek ve birkaç hurmadan başka bir şey yemezdi. Tanrı'nın bu münzevi aracılığıyla büyük mucizeler yarattığını ifade eden Grégoire, bu kişi hakkında ilginç de bir olay nakletmektedir. Buna göre Kutsal Ruh, Lombardların Galya'ya gireceklerini ve kimsenin Tanrı sözünü işitmez olduğu, kimsenin O'nu aramaz olduğu ve gazabını dindirmek için hiçbir şey yapmaz olduğu için kötülüklerinin zirveye ulaşmasından dolayı yedi şehri harap edeceklerini haber vermişti. Bütün halk sapkınlık içerisindeydi. İnsanların birçoğu yalan yere yemin ediyor, hırsızlık yapıyor, cinayet işliyor veya adalete riayet etmiyordu. Vergi verilmiyor, yoksullar doyurulmuyor, çıplaklar giydirilmiyor, yolculara misafirperverlik gösterilmiyor, aç olanlar doyurulmuyordu. Bütün bu sebeplerden dolayı başlarına böyle bir felaket gelmişti. Felaket haberini alan Hospitius yanındaki keşişlerin eşyalarını toplayıp kaçmalarını istemiş; kendisi ise bulunduğu yeri terk etmemişti. Beklenen olmuştu. Lombardlar geçtikleri her yeri talan ederek nihayetinde Tanrı dostunun inzivaya çekildiği yere ulaşmışlardı. İçinde bulunduğu kuleye ulaşan Lombard askerleri, zincire vurulmuş görünce ağır bir cinayetten dolayı mahkûm edilmiş biri sanarak onu öldürmek istemişler. Kellesini uçurmak üzere kılıcını sallamak isteyen askerlerden birinin kolu hamlesini tamamlayamadan donup kalmıştı. Bunu gören diğer askerler feryatlarla ne yapmaları gerektiğini söylemesi için münzeviye yalvardılar. Hospitius onların üzerine istavroz çıkardıktan sonra asker kolunu tekrar hareket ettirebilmişti. Hristiyan olduktan sonra o, başını tıraş ettirerek sadık bir keşiş olmuştur. Münzevinin sözlerini dinleyen Lombardların iki reisi ise ülkelerine selamete geri dönmüşler; onun sözlerini hor görenler ise memlekette sefil bir hâlde ölmüşlerdir (Grégoire de Tours, 1823, s. 311-313).

Tours'lu Grégoire'ın naklettiği bir diğer örnek Sainte-Ragonde manastırındaki bir rahibeyle ilgilidir. Hikâyeye göre ismi zikredilmeyen bu genç kız bir gece rüya görmüştür. Rüyasında yürüyerek bir çeşmeye gitmeye ahdetmiştir. Yol bilmediği için karşısına bir erkek çıkmış ve kendisini takip ettiği takdirde kaynak suyunun aktığı çeşmeye ulaşacağını söylemiştir. Çeşmeye vardıklarında adam,

rahibeye şöyle seslenmiştir: "Bunca zahmetle aradığın kaynak suyunu akıtan çeşme işte budur. Suyundan kana kana iç ki ebedî hayatta karşına bir hayat suyu kaynağı çıksın". Sudan içerken genç kız karşı taraftan baş rahibenin geldiğini görmüş. Başrahibe onun eski giysilerini çıkartmış ve yerine kıymetli taşlar ve altınla bezenmiş parlak bir elbise giydirmiş ve kendisine "bunları sana nişanlın gönderdi" demiştir. Rüyadan etkilenen rahibe birkaç gün sonra inziva hayatı yaşayacak bir hücre hazırlaması için baş rahibeye ricada bulunmuştur. Hücre hazırlandıktan sonra ellerinde meşaleler taşıyan bakire rahibeler, ilahiler eşliğinde genç kızı buraya götürmüşlerdir. Her biriyle vedalaşıp öpüştükten sonra hücreye girmiş ve girdiği giriş örülerek iptal edilmiştir (Grégoire de Tours, 1823, s. 341-342).

D. İnzivahanelerin Özellikleri

Orta Çağ Avrupa'sının din tarihinde yaygın bir olgu olan münzevilik, Fransa'nın her bölgesinde görülmüştür (Perrin, 1911, s. 606; L'Hermite-Leclercq, 1988, s. 220; L'Hermite-Leclercq, 2020, s. 747; L'Hermite-Leclercq, 1986, s. 135, 142). L'Hermite-Leclercq'e göre 15. yüzyılın başıyla 17. yüzyılın sonları arasında kaybolan inziva yerlerinden (*reclusoirs/recluseries*) günümüze tarihsel kayıtları haricinde pek bir iz kalmamıştır. Fransa'daki inzivahanelerle ilgili en ayrıntılı bilgiler Lyon'dakilerle ilgilidir. Lyon'daki inzivahanelerin altın çağlarının 11., 12. ve 13. yüzyıllar olduğuna dikkat çeken Guigue, bunların sayısının on bir adet olduğunu ve çoğunun kadınlar tarafından iskan edildiğini tespit etmiştir. 14. yüzyılda kadın münzevilerin neredeyse tamamının yerini erkek münzeviler almıştır. Bazı araştırmacıların verdikleri yanlış bir bilgiyi de düzelten Guigue, inzivahanelerin hiçbir zaman erkek inzivahanesi ya da kadın inzivahanesi şeklinde bölünmediğini ve aslında bir inzivahanenin bir seferinde erkek münzeviye ev sahipliği yaparken başka bir seferinde kadın bir münzevinin meskeni olabileceğinin altını çizmektedir.³

³ Erkek ve kadın münzeviler arasında sembolik bir fark bulunmaktadır. Rahibeler ve daha sonra da kadın münzeviler için örnek alınması gereken öncelikli şahsiyet İsa Mesih'in annesi Bakire Meryem'dir. Ortodoks ve Katolik Hristiyanlar için "Tanrı'nın Annesi" (Teotokos) olan Meryem, iffet ve itaatın sembolü ve aynı zamanda nihai kurtuluşa erebilmek için örnek alınması gereken en üstün modeldir. Polycarp'ın öğrencisi olan Lyonlu Irenaeus (140-202), Meryem Ana'nın itaatıyla bir "Yeni Havva" konumuna geldiğini ve bunun da Havva'nın asli günahı işleyerek yapmış olduğu itaatsizliği bertaraf etmiş olduğunu ifade eder. Bu günah yüzünden Tanrı'ya karşı itaatsiz davranarak Havva hem kendisi hem de kendisinden türeyen insanlık için ölüme sebep olmuştur. Meryem ise Tanrı'ya itaatinden dolayı hem kendisi hem de insanlık için bir kurtuluş/selamet vesilesi olmuştur (Irénée de Lyon, 2011, s. 385). Kadın münzevilerin manevi değeri niteliksel olarak erkeklerinkinden farklıdır. Zira inziva hayatını tercih eden kadınlar, İsa Mesih'in eşi/nişanlısı kabul edilmektedir. Bundan dolayı da onlar iffet ve bekâretlerine özel bir önem göstermelidirler. Montpellier'de 15 Kasım 1416 tarihinde inzivahaneye girecek olan Catherine için düzenlenen merasime 1500 kişi katılmıştır. Kalabalık Catherine'e evlilik sembolizmi içeren bir tören alayı içinde eşlik etti. Müstakbel *recluse*, "novia" diye nitelendiriliyordu. Montpellier'de de *novia* terimi, "nişanlı" anlamına ek olarak, zabıtlarda, manastırlarına bir geçit töreniyle eşlik edilerek götürülen müstakbel rahibeleri ifade etmek için kullanılıyordu (Laumonier, 2015, s. 184). Saint-Flour burjuva ailelerinden birine mensup olan Béatrix Avinhol, dul kaldıktan sonra Mart 1371 tarihinde *Recluse* seçilerek Sainte-Christine köprüsü üzerindeki hücreye törenle yerleştirilmiştir. Marcellin Boudet'nin arşiv vesikalarından hareketle naklettiğine göre "merasim, sanki tüm kasaba gönüllü kurbanın [*Recluse*'ün] ailesiymiş gibi, ülke için olağanüstü bir ihtişamlı kutlandı". Katedralde düzenlenen resmi törende Belediye yetkilileri ve halkın da bulunduğu cemaatin huzurunda *Recluse*'e yönelik bir vaaz verilerek fedakârlığından dolayı kendisi tebrik edildi ve bu kutsal görevinden asla vazgeçmemesi yönünde telkinlerde bulunuldu. Katedral çıkışında Belediye üst düzey yetkililerinden biri, münzevinin sağ elinden bir diğeri ise sol elinden tutarak onu inzivahaneye götürdüler (Boudet, 1902, s. 3). Bu olayı kaydeden tutanakta bunlar, gelini düğünde damada götürülen anne ve babaya benzetilmektedir (ac si pro sposando maritum duceretur) (Boudet, 1902, s. 22). Hücrenin önüne gelindiğinde tamamen kendi rızasıyla bu yola koyulduğunu göstermek için kapıyı açmak üzere anahtar *Recluse*'e emaneten verildi. İçeri giren münzevi bu hücrede ömrünün kalan kısmını geçirmek üzere yemin etti. Bu aşamadan sonra manen ölü olarak girdiği bu hücreden sadece

Nitekim bunun örneği daha sonra üzerinde ayrıntılı biçimde durulacak olan Saint-Flour inzivahanesinde görülecektir.

Lyon'daki inzivahaneler herhangi bir kuruma ya da tarikata ait olmayıp bitişik olduğu kilise ya da manastırın idaresi altındaydı (Guigue, 1887, s. 4-5). Münzevinin de böylece herhangi bir tarikata mensup olması gerekmiyordu. O, din adamı, rahip/rahibe ya da keşiş değildi. Bazı özel durumlar haricinde özel kıyafet giymek zorunda da değildi. Ancak Kilise mensuplarından münzevi hayat tarzını benimseyenler de olabiliyordu. Bazı manastırlarda seyr-i sülukta diğerlerinden daha ileri seviyede olan keşişler, başrahibin izniyle ömürlerinin kalan kısmını *reclus* olarak geçirebilirlerdi. Bunlar da üç yıllık bir namzetlik döneminden geçer, mensup oldukları tarikatın kıyafetini giymeye, eski hak ve imtiyazlarına sahip olmaya devam ederlerdi. Saint-Paul kilisesindeki inzivahaneye giriş töreniyle ilgili bilgiler mevcuttur. İnziva hayatına girmek isteyen kişi, mahalli piskopostan izin aldıktan sonra hücreye kapanıyordu. Dört yıllık bir çömezlik dönemini başarıyla tamamlarsa piskopos, maiyetindeki papazlarla gelerek münzeviyi takdis ediyor ve hücrenin kapısına kilise mührünü vuruyordu. Mühürlenmiş bu kapı, hücrenin içerisindeki münzevi ölene kadar açılmazdı. Münzevinin yemininden dönerek dış dünyaya geri gelmesi mümkün değildi. Böyle bir işe tevessül ederse sivil mahkeme devreye girerek Kilise teşkilatına destek sağlayabiliyordu. İnzivahadan kaçan biri olursa, yakalanarak hücrelerine zorla geri getiriliyordu.

9. yüzyılda Grimlaicus adındaki bir papaz, münzevi hayatı yaşamak isteyen keşişler için *Regulae Solitariorum* başlıklı bir nizamname hazırlamıştır. Benedikt tarikatına mensup olan bu rahibin oluşturduğu kurallar doğal olarak Avrupa'ya manastır düzeninin yayan kişi olarak kabul edilen Aziz Benedikt'in (Fr. Saint-Benoît (480-547)) manastır hayatına ilişkin esaslarına dayanmıştır (McAvoy, 2010, s. 10; Histoire litteraire de la France, 1866, s. 686; Calmet, 1747, s. 14-15). Uzun süre manastır hayatı yaşadıkten sonra inzivaya çekilmesine izin verilen keşişlere yönelik yazılmış olan *Regulae Solitariorum*'a göre inzivahaneler bir kilise ya da manastıra mücavir olmalıydı. İnziva hayatını laikler için uygun görmeyen ve tam bir tecridin bireyin başına gelebilecek birçok tehlikenin kaynağı olduğunu göz önünde bulunduran Grimlaicus'a göre inzivaya çekilmeyi seçen keşiş, eski manastır topluluğuyla bütün bağlarını koparmamalı ve ait olduğu dinî toplulukla manevi temasını sürdürmelidir. Bu nedenle Grimlaicus, inzivaya çekilen keşişin beraberinde en az iki veya üç yol arkadaşı olmasını tavsiye eder

cesedi çıkabilirdi. 4. yüzyılın başlarında ölen Méthode d'Olympe, İsa Mesih'i bakirelerin "eşi/kocas/zevci" olarak tanımlamaktadır. *Banquet (Şölen)* adlı eserinin sonunda bir araya getirilen bakireler hep bir ağızdan söyledikleri ilahide "Ey benim kocam, iffetimi senin için muhafaza ettim" (Méthode d'Olympe, 1963, s. 311-321) nakaratını tekrar etmektedir. Kilise Babalarından bakireleri *sponsa Christi* yani "Mesih'in zevcesi/karısı" şeklinde tanımlayan ilk kişi, "Latin Hristiyanlığının Babası" olarak nitelendirilen Kartacalı Tertullien'dir (~ 155-220) (Metz, 1954, s. 121). Katolik Kilisesi'nde, Tanrı aşkına, bekârlık ve iffet içinde yaşamaya söz vermiş kadınlar için yapılan kutsama töreni halen yürürlüktedir. "Bakirelerin Kutsanması" (Consécration des Vierges) adı verilen bu ritüelde mahalli piskopos tarafından Rab adına böyle bir istekte bulunan kadın kutsanır. Bu merasim esnasında piskoposun adaya sorduğu sorulardan biri olan "Yüce Tanrı'nın oğlu olan Rab İsa Mesih'e adanmayı ve O'nu Zevcen olarak kabul etmeyi istiyor musun?" sorusuna kadın, "Evet, ediyorum" cevabını verdikten sonra akit gerçekleşmiş olur ve dua faslına geçilir (Rituel de la Consécration des Vierges, 2022). Kadın münzevilerin sembolik bir biçimde İsa Mesih ile evlenmiş olması onları "Tanrı zevcesi" konumuna yükselterek kutsal bir şahsiyet hâline getirmiş oluyor. Bu telakki de kadın münzevilerin doğal olarak Tanrı'ya erkeklerden daha yakın olduğu ve dolayısıyla da onların istek ve dualarının kabul edilme olasılığının daha yüksek olduğu inancına yol açmış olmalıdır.

(Signori, 2010, s. 46). Münzevi (*reclus*), sebze ekip toplayabileceği ve zaman zaman dışarı çıkıp temiz hava alabileceği küçük bir bahçeye sahip olabilirdi. Münzevi, tek başına değil, komşu hücrelerde yaşayan başka münzevilerle iletişim hâlinde bulunmalı, kendi emeğiyle ya da sadakalarla geçimini temin etmeliydi (Grimlaicus, 2011).

Burada, sonraki asırlarda tek kişilik bir hücre şeklinde ortaya çıkan inzivaheneden ziyade Doğu tipi manastır düzeni telkin edilmektedir. Gönüllü tecrit/inziva üst düzey bir manastır hayatını, maneviyat arayışının üst kademelerini ya da başka bir ifadeyle en üst düzeyde bir manevi tecrübeyi temsil etmektedir. Fakat bu aşamadaki inziva tecrübesi, manastır geleneğinin kurumsal, ekonomik ve topografik çerçevesiyle sınırlı kalmış oluyor. Bu tipteki inziva tecrübesi sonraki asırlarda da devam ederken 11. ve 12. münzevilerin sayısı artmış ve hem çöl babalarının hem de Grimlaicus nizamnamesinin ilham aldığı manastır anlayışının tavsiye ettiği münzevilikten farklılaşmıştır. Bu yeni durumda münzevilğe aday olanların çoğunluğu ne keşiş ne de rahibelerden oluşmaktadır. Dolayısıyla bunların hiçbiri manastır hayatı hakkında herhangi bir deneyime de sahip değildir. Diğer yenilik ise bunlar, çöllerde yaşamak üzere meskûn mahalleri terk etmemektedir. Topluluk içerisinde kendilerini tecrit eden münzevilerin ortaya koydukları bu yeni tecrübe inzivayı kentsel bir olgu hâline getirmiş oldu.

Şehirlerden kaçarak çöllere sığınan Babalar, kendilerine bir mağara ya da bir kaya altı gibi doğal barınak arıyor, vahşi hayvanları evcilleştiriyor, hayvan derilerinden giysiler yapıyor, çiğ gıdalar tüketiyordu. Ev, dokunmuş ve dikilmiş kumaştan yapılmış giysi, ziraat ya da pişirilmiş besin maddeleri gibi kültüre ait olan her şeyi reddetmekle bunlar hem dünyayı hor gördüklerini hem de bütünüyle özgür olduklarını ifade etmiş oluyorlardı. Onlar sadece diğer insanlardan ve medeniyetten değil, Kilise ve sakramentlerden de bağımsız olmak istiyorlardı. Orta Çağ'daki münzevi ise tam anlamıyla bir "medeni"dir. Zira o, yerleşim birimi (köy, şehir vs.) içerisinde inşa edilmiş bir hücreye kendini hapsediyor, manastır tarzında kurallar tarafından belirlenmiş bir elbise giyiyor, vatandaşların verdikleri sadakalarla karnını doyuruyor. Tamamen topluma bağımlı olan bu yeni tip münzevi, toplum sayesinde hayatta kalabiliyor. Her zaman hatırlanması ve temel ihtiyaçlarının başkaları tarafından giderilmesi gerekiyor. L'Hermitte-Leclercq'in çarpıcı ifadesiyle "eğer o, unutulursa ölür" (L'Hermite-Leclercq, 1986, s. 140).

Sadakalar, müminler tarafından bağışlanan çavdar ya da buğday veya piskoposun aktardığı nakdi yardımdan oluşuyordu. Kişi keşiş ise manastır başrahibinin, papaz ise mahalli piskoposun izni olmadan inziva hayatına başlayamazdı. İnzivaheneden ölçüleri de belirlenmişti. Hücre üç metre eninde ve boyunda, orantılı bir yükseklikte olmalıydı. Duvarlarında üç tane küçük menfez yer alıyordu. Biri ışığın girmesi için dışarıya açılıyordu. Diğer ibadet mekânına (kilise/manastır) açılıyor; üçüncüsü ise gıda maddelerinin ve sadakaların alınmasına yarıyordu.

Her münzeviye, Lyon başpiskoposunun hesabına yazılmak üzere şehrin ambarından üç birim çavdar ve iki birim para veriliyordu. 1346 yılında Lyon piskoposu olan Raymond Saquet haftalık verilen bu az miktardaki yardımı da fazla bularak para ve tahıl desteğini yasaklamıştır. Maddi durumları son derece kötüleşen inzivahaneler, 1389'da piskopos olan Philippe de Thurey'den yardım talep etmişlerdir. Münzevilerin talepleri incelenmiş ve Lyon şehrinin sakinlerinin selameti için gece gündüz Allah'a

yalvaran münzevileri dilenci durumuna düşürmenin uygun olmadığı ve bundan dolayı da önceki haklarının iade edilmesi gerektiği kararına varılmıştır (Monfalcon, 1866, s. 113).

E. MÜNZEVLİĞE GİRİŞ

Mısır çöllerindeki münzeviler gibi *reclus(e)* her şeyden önce kendi selameti için çaba sarf ediyordu. Ancak insanların arasında yaşadığı ve her şeyini onlara borçlu olduğu için o, onlara olan borcunu da ifa etmeliydi. Bu anlayış çerçevesinde Orta Çağ münzevilerinin yepyeni bir işlevi orta çıkmıştır: Toplum için dua etmek ve onun günahlarının affı için şefaathane olmak. Bu anlayış doğrultusunda inzivahaneler de şehrin stratejik noktalarına yerleştirmiştir: Manevi bir koruma oluştursun diye şehir surlarının yakınına, giriş kapılarına, köprülerin üzerine; hastane ve cüzzamhanelerin yakınlara ve daha ziyade kilise yakınlara (L'Hermite-Leclercq, 1986, s. 140).

Hücreye kapanma ayini, cenaze ayininin yanı sıra papazlık mesleğine ilişkin unsurları da içeriyordu. Ayin sırasında aday, elinde bir mum tutarak, piskoposa veya onun temsilcisine inzivahane kalarak kendini duaya ve kefarete adayacağına söz verirdi. Akabinde azizlerin ilahileri seslendirilir ve komünyonundan sonra ölenler için okunan dualar okunur ve namzetin üzerine toprak serpilirdi. Piskopos daha sonra onu ve mekânı kutsardı. Münzevi, hüccesine yerleştikten sonra kapı mühürlenirdi. Ayin böylece sona ererken *reclus* için "ölüm modunda" yeni bir hayat başlamış olurdu (Clabaigh, 2010, s. 162-163).

İngiltere'deki Exeter kilisesinde yapılan inzivaya giriş törenindeki ölüm sembolizmi aşikâr biçimde görülmektedir. L'Hermitte-Leclercq'in ayrıntılarıyla aktardığı merasiminin ana hatları şu şekildedir: İnzivaya çekilmek isteyen aday, yalın ayak kiliseye girer, kadınlar kuzey tarafa, erkekler ise güney tarafa yerleşir. Tören kıyafetlerini giymiş olan Piskopos ve yardımcıları tövbe içeren 7 mezmuru (6., 32., 38., 51., 102., 130. ve 143. Mezmur), 130. Mezmur'un başındaki *De Profundis clamavi* cümlelerini (Derinliklerden sana sesleniyorum, ya Rab. Sesimi işit, ya Rab. Yalvarışıma iyi kulak ver!) ve 131. Mezmur'u okur. Kıraat, 143. Mezmur ile sona erer: "Duamı işit, ya Rab!". Daha sonra piskopos *Ora pro eo ou ea* duasını okur. Yere kapanmış olan müstakbel münzevi tütsülenir ve üzerine okunmuş su serpilir. Adayın tanrısal lütfâ mazhar olması için birkaç dua okunduktan sonra Piskopos onu yerden kaldırır ve ellerine birer mum tutuşturduktan sonra Kitab-ı Mukaddes'teki İşıya ve Luka İncili bölümlerinden birkaç pasaj okutulur.

Târik-i dünyalık ve iffet nişanesi olarak münzevinin giysileri kutsanır. İman ikrarında bulunduktan sonra o, elindeki mumları sunağın üzerine bırakır. Latince *Exuat te Dominus veterem hominem* duası okunur.⁴ Ayini yöneten rahip cemaate münzevilik hayatını anlatan bir vaaz verir. Ayin

⁴ Manastır ve etrafı, kutsal bir mekâna tekabül etmektedir. 14. yüzyılın sonundan itibaren bazı manastırlar ve Trente konsilinden sonra da bütün kadın manastırları için bir kural getirilmiştir. Manastır duvarını dışarıdan aşarak izinsiz şekilde içeri girme suçunun cezası aforozdu. Bu durum, kadın manastırlarının iç mekânlarının kutsal oluşunu ve buna ilişkin de bir tabunun var oluşunu göstermektedir (Duval S. , 2017, s. 3). Rahibe olmak isteyen kadın ya da genç kızlar için manastıra girmeden önce düzenlenen ritüel bir geçiş töreni niteliğindedir. Profan dünyadan kutsal dünyaya geçişi temsil eden manastır hayatına giriş, rahibeliğe namzet şahsın bir dönüşümünü gerektirir. Bütün geçiş ritüellerinde olduğu gibi burada sembolik bir ölüm ve yeniden doğuş gerçekleşmektedir. Kişinin bir önceki hâli yok olarak yeni bir hâl zuhur etmektedir. Rahibeliğe giriş töreninde dönüşümün sembolik ifadelerinden biri kıyafet değişimidir. Alçakgönüllülük,

yapılır. Münzeviye ömrünün sonuna kadar meskeni ve sonunda da mezarı olacak olan hücrene kadar eşlik edilir. Hücrenin önüne gelindiğinde içeriye sadece piskopos girer ve mekânı takdis eder. Dışarı çıkınca kapının önünde bekleyen münzeviye girmek isteyip istemediğini sorar, onu tütsüler ve takdis eder. Birkaç farklı duadan sonra son yağlama ayını gerçekleştirilir. Hücrenin içerisine hazırlanan mezar açılır ve 132. Mezmur'da geçen "Haec requies mea in seculum seculi" (Sonsuza dek yaşayacağım yer burasıdır) sözünü okuyarak oraya yerleşir. Piskopos onun üzerine toz serptikten sonra ona itaat tavsiyesinde bulunur ve hücreden çıkar. Hücre kapanır ve münzeviyi geride bırakan ayın alayı ilahiler söyleyerek kiliseye döner.

Münzevilige bu giriş töreniyle dâhil olan kişi için yapılan ayın arasındaki paralellikler arasında ölünün arkasından okunan dualar, son yağlama, tabutun üzerine toprak serpilmesi ve çanların çalınması dikkat çekmektedir. Dikkat çeken diğer bir husus ise giriş töreninin üç farklı zaman ve mekânda yapılan üç farklı ayını birleştirmesidir. Bilindiği üzere son yağlama ayını ölüm döşeğindeki kişiye yapılırken, *Requiem*⁵ ayını, kiliseye getirilen cenazenin başında gerçekleştirilir. Son olarak tabutuyla birlikte cenaze, kutsanmış toprağa defnedilir (L'Hermite-Leclercq, 1986, s. 145-1456).

Reclus(e) haytana giriş ritüelleri Katolik Kilisesinin ayın kitaplarına dâhil edilmemiştir. Başrahip Mario Righetti, *Storia liturgica* adlı eserinde Orta Çağ boyunca gerçekleştirilen bu ayine yer vermese de bugün Katolik Kilisesinde hâlen yürürlükte olan *Bakireleri Vakfetme (Consécration des Vierges)* ayininin gelişiminden bahsederken münzevilige giriş konusuna kısaca değinmektedir. Righetti, Orta Çağ'da tabut, kefen çan sesleriyle canlı gömülen namzedin mistik ölümünü ön plana çıkaran bazı "tuhaf" ritüel uygulamaların resmi litürjiye kabul edilmemiş olmasının sevindirici olduğunu vurguladıktan sonra 12.-13. yüzyıllarda canlı gömülen münzevilere ilgili yapılan ritüeli şöyle tarif eder: "Requiem ayini yapıldıktan sonra rahip içinde küçük bir sunağın bulunduğu hücreye kadar münzeviye eşlik eder; onu takdis eder ve tütsüler. *In paradisum, Libera me ve Requiescat in pace* ilahileri okunduktan sonra inzivhanenin giriş örülür, kapı mühürlenir ve böylece bir tabut hâline gelmiş olur" (L'Hermite-Leclercq, 1986, s. 147).

Fransa'dan münzevilere yönelik hiçbir nizamname günümüze ulaşmamıştır. Diğer ülkelerde yazılanların ise rahibe olmayıp inziva hayatına meyleden kadınlara yönelik yazılmış olması dikkat çekicidir (L'Hermite-Leclercq, 2010, s. 123). Bu husus, laik kesimden insanların ve özellikle kadınların git gide artan sayıda *recluse* tecrübesi yaşamak istemesinin bir yansıması olsa gerektir.

İnziva hayatını tercih eden kız kardeşi için 1158 yılı civarında Aelred de Rievaulx, inziva hayatının keşif olmayan laik kesime ve özellikle de kadınlara açık hâle geldiği sırada bu tür bir hayat tarzını

iffet/bekâret ve itaat gibi ilahi emirlere uygun bir yaşam süreceğine yemin eden namzedin bu içsel dönüşümü, dünyevi kıyafetlerin terk edilmesiyle temsil edilmektedir. Tören sırasında rahip bu sembolik eylemi şu sözlerle dile getirir: "Exuat te dominus veterem hominem cum actibus suis" (Rab sizi bütün amellerinizle birlikte eski doğanızdan ayırsın". Namzete rahibelik kıyafetlerini giydirirken o, şu ifadeyi kullanır: "Induat te dominus" (Rab sizi yeni bir tabiatla giydirdi) (Kol. 3:9; Efes. 4:24) (Schlotheuber, 2010, s. 139).

⁵ *Ölü için Ayin* (Latince: *Missa pro defunctis*) veya *Ölü Ayini* (Latince: *Missa defunctorum*) olarak da bilinen *Requiem* veya *Requiem Ayini*, ölen kişinin ruhunun ebedi istirahatgâhına salimen ulaşması için yapılan bir Katolik Kilisesi ayinidir (Attwater, 1961, s. 427).

benimseyen kız kardeşi için *De Institutione Inclusiarum* adlı eseri kaleme almıştır. İnziva hayatının eskiden kalma bir dinî tecrübe türü olduğunu hatırlatan Aelred, bu tür bir hayatı tercih etmenin gerekçeleri üzerinde durmaktadır: "Eskileri yalnız yaşamaya sevk eden nedenler işte şunlardır: Toplumsal yaşamın tehlikelerinden kaçmak, sıkıntılarından kaçınmak ya da İsa'nın sınımsız kucaklaşmasından sonra doyusuya onun hasretiyle yanıp tutuşmak üzere bütün bunlardan [toplumsal hayatın problemlerinden] kurtulmak. Bu nedenle, [eskilerin] bir kısmı çölde "kendilerini oturmuş, yalnız" olarak buldular, orada ellerinin emeğiyle yaşadılar, diğerleri ise yalnızlığın bıraktığı özgürlükten ve maruz kaldığı serserilikten korktukları için kendilerini girişini ördükleri bir hücrede kilitlemenin daha güvenli olduğuna karar verdiler. Seni bu tür bir varoluşa adamaya sevk eden sebep tam da budur işte" (de Rievaulx, 1961, s. 45).

13. yüzyılın başlarında İngiltere'de yaşayan üç münzevi kız kardeşe yönelik yazılan *Ancrene Wisse* ya da başka bir adıyla *Ancren Riwele*, inziva hayatını tercih edenlerin uyması gereken kuralları içeren en meşhur eserlerden biridir. Kiliseye bitişik vaziyette inşa edilen hücrelerinin pencerelerinden dinî merasimlere uzaktan iştirak eden bu üç kız kardeşin gençlik yılları anlatılıyor ve anonim yazar tarafından zühde dayalı zor bir yolu seçtikleri için bunlar kutlanıyor.

İleri düzeydeki züht ve çilecilikleri, tefekkür ve duaları, fedakârlıkları, fiziksel ve ahlaki ıstırapları sayesinde, inzivaya çekilenler, Tanrısal olana herkesten daha fazla yaklaşabilirdi. *Ancrene Wisse*'nin onlara vermek istediği mesaj şöyledir: "Cennettekilerin hepsi Tanrı aracılığıyla her şeyi görürler. Fakat bu dünyada kör oldukları için dışarıdaki şeyleri gözleri ve kulaklarıyla bilemeyen münzeviler öbür dünyada Tanrı'nın gizli sırlarını ve gizemli yargılarını daha berrak şekilde görecektir ve anlayacaklardır" (*Ancrene Wisse: Guide for Anchoresses*, 1993, s. 48-49).

Bu pasajda görüldüğü üzere münzeviler adeta bir başkalaşım geçirerek beşer üstü bir hâl elde ediyorlardı. Profan dünya ile tanrısal âlem arasında bir aracı konumuna gelen münzevi, halk nazarında ruhsal yükselişin sembolü olması bakımından önemliydi. Bu özelliğinden dolayı bir şefaatçi ve manevi rehber olarak kabul gören *reclus(e)*den insanlar tavsiye talebinde bulunuyor, kendileri veya sevdikleri için dua etmelerini istiyor, onun kehanet ve vizyonlarına inanıyor. Azizlik mertebesinde kabul edilen münzevilere, şefaatçi olma özelliklerinden, geriye bıraktıkları kalıntıları ve içinde yaşadıkları hücrelerinden kaynaklanan mucizeler atfediliyordu (Faure, 2018, s. 351).⁶ Menkıbeye göre hasta bir soylu kadın, Christina de Markyate'ın hastalığına şifa bulacağı yönünde bir rüya gördü. Kutsal Teslis adına bu mübarek münzevinin elleri ve ağzıyla kutsadığı suyu içmesi gerekiyordu. Söylenenlerinin hepsini yerine

⁶ Tournai piskoposu Maximilien Villain de Grand, uzun yıllar Pretz manastırında rahibelik yaptıktan sonra inzivaya çekilmek isteyen Jeanne de Cambry için Lille şehrindeki Saint André kilisesinin bitişğine bir inzivahane inşa ettirmiştir. 1625-1639 yılları arasında bu hücrede *recluse* olarak yaşayan Jeanne'ın bir Tanrı ile özel münasebeti ve bu sayede eriştiği yüce makam dolayısıyla sıradan bir beşerin elde etmesi mümkün olmayan vizyon görme, kehanette bulunma ve keramet gösterme gibi yetilere sahip olduğuna inanılmıştır. Tıpkı azizlerin himmetinin ölümünden sonra devam ettiği gibi Jeanne'ın ölümünden sonra kendisinden yardım talebinde bulunanların istekleri de yerine getirilmiştir. Menkıbeye göre 63 yaşındaki bir kadın 21 yıldır mustarip olduğu bir kırık ağrısının dayanılmaz hâle geldiğini ve bundan öleceğini hissedince Jeanne'a hitaben "Jeanne Bacı, çarmıha gerilmiş aşkın sayesinde bana merhamet edin" sözlerini üç defa tekrar eder etmez bütün acıları yok olmuştur. İyileştikten dokuz ay sonra Lille'e gelerek Jeanne'ın mezarı başında ona şifa bahsettiği için teşekkür eden kadın eski ağrılarını bir daha asla hissetmemiştir (Richard, 1785, s. 40).

getiren hasta anında sağlığına kavuştu (The Life of Christina of Markyate: A Twelfth-Century Recluse, 2001, s. 119-121).

Hollandalı keşiş Denys le Chartreux (ö. 1471), manevi kızlarından birinin talebi üzerine yazdığı *De Vita Inclusarum* adlı eserinde insanın sosyal bir varlık olduğuna ve dolayısıyla da yalnızlığın beşer tabiatına aykırılığına vurgu yapmaktadır. Denys'e göre inziva hayatını tercih eden bir *recluse*, beşerî tabiatı aşarak tanrısal düzleme adım adım yaklaşmaktadır. Münzevinin içerisinde hapsedildiği hücre onu, Tanrı haricindeki her şeyden uzak tutmaya yönelik olmalıdır. Münzevilik, kişinin kendisini Tanrı'ya adanmışlığını ifade etmektedir. İnsanın beşeri düzlemde tanrısal düzleme yükselişi ilahi aşk sayesinde gerçekleşmektedir. Zira "ateşin hafif olmasından ötürü göğe yükselmesi ve toprağın da yere inmesinin doğal olması gibi gerçekten faziletli olan ve Tanrı aşkıyla yanan insan sürekli O'na doğru yükselir" (le Chartreux, 2003, s. 37). *Recluse*, Tanrı sevgisini/ilahî aşkın önündeki çeşitli engellerden ne derece kurtulursa onlardan o derece uzaklaşmış, soyutlanmış ve onları reddetmiş olur ve o derece Rabbine karşı daha saf, daha istikrarlı, daha özgür ve tutkulu bir sevgiyle kendini adanmış olur" (le Chartreux, 2003, s. 28-29).

Inziva hayatının insanı dönüştürerek Tanrı mertebesine yükseltebileceği yönündeki düşünce bir yönüyle Hristiyanlıktaki insan-Tanrı düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Hristiyanlığın en temel akidesine göre Tanrı, Oğul İsa Mesih suretinde insan olmuş ya da diğer bir deyişle cisimleşmiştir (inkarnasyon). Bu doktrini Kilise Babaları, "İnsan, Tanrı olabilsin diye Tanrı, insan oldu" şeklinde formüle etmişlerdir (Clément, 1998, s. 272). Tanrı'nın insanı kendi suretinde yarattığı (Yaratılış 1:27) ve daha sonra insan biçiminde insanlar arasında yaşamış olduğu yönündeki inanç, Hristiyanların muhayyilesinde Tanrı-insan benzerliğini hem son derece canlı tutmakta hem de bunun somutlaşmış tarihsel bir durum olduğunu telkin etmektedir.⁷ Mistik düşüncenin ve özellikle de münzevilik tecrübesinin özünde yer alan Tanrı ile birleşme düşüncesinin imkânını Denys de bu benzerlik kavramında bulmuştur: "Benzerlik, aşkın şartı ve iki varlığın birliğinin sebebidir. O hâlde, Tanrı'yı hoşnut etmek ve O'nun tarafından sevilme istiyorsak, O'nunla ebediyet sevinci içinde birleşmek istiyorsak, O'nun zati sonsuzluğuna göre değil, O'nun iradesine göre her şeyi O'na benzemek için yapmalıyız [...] Tanrı esasında sevgi/aşk ve bilgelik ve hatta bunların ta kendisidir [...] Bizim hazmetmemiz gereken şeyler bunlardır ve bu da gerçekten tefekkürün ve Aşk'a âşık olmanın meyvesidir" (le Chartreux, 2003, s. 61).

F. BİR MEMUR VE ŞEFAATÇİ OLARAK RECLUS(E)

Dünyayla bütün bağlarını koparmak üzere küçük bir hücreye kendisini ömrünün sonuna kadar hapsetme yemini eden münzeviler paradoksal bir biçimde tamamen dış dünyaya bağımlı hâle gelmek durumdaydılar. Bunlar litürjik hizmetlerden faydalanma ve aynı zamanda hapsedilmenin doğurduğu

⁷ İnsanın tanrısal yönü, Doğu Hristiyanlığında daha belirgin bir şekilde ifade edilmektedir. Yunan Babalarına göre, insan, tüm varlığıyla (beden dâhil) tanrısal yaşama katılmak ve onu evrene iletmek üzere yaratıldı. Fıtratında, o "mikro âlem ve *microthéos*", küçük bir tanrı, potansiyel bir tanrıdır (Nissalı Gregorius); lütuf sayesinde o, oluş hâlinde bir tanrıdır ya da Kayserili Basilius'un keskin ifadesiyle "Tanrı olmaya çağrılan bir hayvan [canlı]"dır. Onun tanrıbiçimli (teomorf) karakteri, Tanrı imajına dair zengin ve karmaşık bir teolojiyle ifade edilir: Özgür bir kişisel vicdan olarak, insan bu imajdır ve bu aynı zamanda Tanrı'ya yönelik indirgenemez bir arzu şeklinde doğasının bir parçası olmuştur.

psikolojik zorluklarla baş edebilme bakımından din adamlarına bağlıydı. Yapılan bağışlar veya vasiyetler gibi belirli konuları takip ve idare etmek için dışarıdan birilerine ihtiyaçları vardı. Yiyecek, giyecek veya aydınlatma gibi günlük ihtiyaçlarını karşılamak için nihayetinde hamilere (kral veya din adamı olmayan zenginler), bağışlara, sadakalara veya kişisel kaynaklara bağımlıydılar. Münzevi, yetenekleri ölçüsünde, el emeğiyle yaşamaya çalışmak zorundaydı, ancak doğal olarak, yaşamak için ihtiyaç duyduğu her şeyi, örneğin yemek, kendini ısıtmak ve aydınlatmak gibi ihtiyaç duyduğu ürünleri ve hammaddeleri üretiliyor, onlara doğrudan ulaşamıyor ve bu nedenle de kendisine sunulan şeylerle yetinmek zorundaydı.

Bir hami, belirli bir münzeviye değil de bir inzivahaneye ödenek tahsis etmeye karar verdiğinde, bu hücreye yerleşen her meskûn şahıs onun mali kaynaklarından otomatik olarak yararlanmış oluyordu. Münzevinin iyi koşullarda yerleştirilmesini ve ölümüne kadar bu şekilde yaşayabilmesini garanti altına almak için tecrit edilmesinden önce atılması gereken çeşitli adımlar ve yerine getirilmesi gereken taahhütler vardı. Münzevinin kişisel mülkiyeti olmadığında bu yükümlülükler, tamamıyla topluluğa veya hamilere düşüyordu. Bu nedenle, inziva hayatına girme seçimini yapmak isteyen kadınların köylere veya şehirlere yerleşmeye neden karar verdikleri daha iyi anlaşılmalıdır. Buralarda kendilerini desteklemek için hamiler bulma ihtimali daha yüksekti. Artan sayıda münzevi ile hareketin 12. yüzyılda daha şehrli hâle gelmesi ve artan talep karşısında artan bir arz durumunun söz konusu olduğu da anlaşılabilir (Faure, 2018, s. 349-350). Bu sosyo-ekonomik gerçeklik sadece inziva hayatını tercih edenlerin değil aynı zamanda onları destekleyenlerin de dinî bir "çıkâr" elde ettiklerini ya da en azından böyle bir beklenti içerisinde olduklarını göstermektedir. Bazı Hristiyanlar açısından Hristiyanlar için inzivaya çekilmek, dinî hayatın en yüce biçimine tekabül etmekteydi. Büyük bir feragat örneği sergileyerek her tür dünyevi zevk ve lezzetlerden uzaklaşmak suretiyle nihai kurtuluşu hedefleyen münzeviye bu yolculuğunda destek olmak, destek olan kişinin kurtuluşu için de bir imkân sunmaktaydı. Bugün kapitalistleşen ve sekülerleşen Batı toplumlarında anlamını büyük ölçüde yitiren hayırseverlik (Fr. *charité*, İng. *charity*)⁸ Orta Çağ döneminde din adamı sınıfına mensup olmayan insanlar ve özellikle de varlıklı olanlar için uhrevi kurutuluşun önemli araçlarından biriydi.

12. yüzyıldan itibaren münzevi, adeta evcilleştirildi ve bir şehrin kimliğine katkıda bulunarak kentsel peyzajın bir parçası hâline geldi. Daha önce ifade edildiği gibi onun hayatta kalabilmesi halkın

⁸ Latince *caritas* kelimesinden türeyen *charité* kelimesi, Fransızcadan İngilizceye *charity* şeklinde geçmiştir. Caritas kavramını Thomas Aquinas, "bizi Tanrı ile birleştiren" ve "insanın Tanrı ile dostluğu" şeklinde tanımlar ve onu "erdemlerin en mükemmeli" olarak kabul eder (Aquinas, 2016, s. 23, 32). Ayrıca Aquinas, "hayırseverlik alışkanlığının sadece Tanrı'nın sevgisini değil, aynı zamanda komşumuzun sevgisini de kapsadığını" (Aquinas, 2016, s. 128) savunur. Bu anlayış Katolik teolojisinde olduğu gibi benimsenmiştir. Katolik Kilisesi İlmihali, hayırseverliği, "Tanrı'yı kendisi hatırına her şeyden fazla sevdiğimiz ve hemcinsimizi de Tanrı sevgisi için kendimiz gibi sevdiğimiz Tanrısal bir erdemdir" olarak tanımlar (Catechism of the Catholic Church, 2016, s. 448). Dominik Pamir'in *Katolik Kilisesi Din ve Ahlâk İlkeleri* başlığıyla Fransızcadan Türkçeye tercüme ettiği kitapta "sevgi" terimiyle karşılanan (Katolik Kilisesi Din ve Ahlâk İlkeleri, 2000, s. 432) *charité* kelimesinin (Catéchisme de l'Église catholique, 1993, s. 385) dilimizdeki daha uygun karşılığı *hayırseverlik* kavramı olabilir. İnsanlardan herhangi bir karşılık beklemeden yapılan iyiliği ifade eden hayırseverlikte esas olan Tanrı'nın rızasını kazanmak; diğer bir ifadeyle O'nun sevdiği kullar arasına girebilmektir. Yeni Ahit'in *Vulgate* çevirisinde yaygın olarak Yunanca *agape* (ἀγάπη) kelimesi Latinceye aktarılırken *caritas* terimi kullanılmıştır. *Caritas*, bir sevgi biçimidir. Zamanla, hayırseverliğin (*charity/charité*) anlamı, "Hristiyan sevgisi"nden (*agape*) "ihtiyacı olanlara yardımda bulunma, cömertlik ve bağış" anlamına gelmiştir (bkz. Webster's Universal Encyclopedia Dictionary, 2002, s. 302).

hayırseverliğine bağlıydı. Yaşayan ölü, gönüllü bir kurban (hostia viva), Pavlus'un "kendinizi Tanrı'ya diri, kutsal ve O'nu hoşnut eden bir kurban olarak sunun" (Rom. 12:1) telkini doğrultusunda olumlu bir imaj yansıttığı, hücresi bir mezar, kutsal bir mekân, bir dua membaı olduğu ve hem yeryüzünde hem de ahirette topluma fayda sağlayacak bir kurbanın penceresi olarak algılandığı sürece memnuniyetle karşılandı.

İnzivahanelerin bulunduğu şehirlerdeki halk, savaş, gök gürültüsü, salgın hastalıklar ve kıtlık gibi vebalara karşı korunmak için münzevilere güveniyordu. Bunlardan bazıları, kendilerine kehanet yetisi kazandıran karizmatik ve mistik güçler atfedilerek manevi babalar ve anneler rütbesine yükseltildi. Çok sayıda örnek, münzevilerin sırdaş, teselli verici, danışman ve eğer yetkilendirilmişlerse birçok Hristiyanın günahını itiraf ettiği kişiler olduğunu göstermektedir (L'Hermite-Leclercq, 2020, s. 760-761).

İngiltere'de münzevilere başta kral olmak üzere toplumun üst tabakasından insanlar, aristokratlar, tüccarlar ve Kilise hamilik yaparken Fransa'da bunlara ilaveten belediyeler de bu görevi üstlenmiştir (bkz. Warren, 1985). Örneğin Fransa'nın güneyinde yer alan Rodez'de 14. yüzyılda, münzevilerin hamileri belediye yetkilileriydi. Bunlar *reclus(e)* olmak isteyenlerin başvurularını incelerler ve ön incelemelerden sonra bir karara varırlardı. Seçilen kişi, dindar bir Hristiyan olarak yaşamayı ve kendisini tam olarak destekleyen şehrin refahı için dua etmeyi taahhüt ederdi (L'Hermite-Leclercq, *Le reclus dans la ville au Bas Moyen Âge*, 1988, s. 243).

Menkıbeye göre 12 Kasım 994'te, korkunç bir bela ("mal des Ardents" diye adlandırılan ve mahmuzlu çavdarın neden olduğu salgın ve ölümcül hastalık) Limoges'un nüfusunu kırıp geçirdiği bir zamanda, Aquitaine Dükü IV. Guillaume, Bordeaux ve Bourges başpiskoposları, Limoges, Clermont-Ferrand, du Puy, Périgueux ve Angoulême piskoposları, Limoges'un ilk piskoposu olan Martial'ın mezarı etrafında toplandılar ve afete son vermesi için onun aracılığıyla gökten yardım niyaz ettiler. Martial, halkın duasını işitti ve onlara himmet etti. O gün binlerce hasta birden iyileşiverdi. "Ardents mucizesi"ne ilişkin bu inanış, toplum üzerindeki felaketlerin giderilmesinin tanrısal inayetin elde edilmesi düşüncesine dayanmaktadır. Bunun için de azizlik mertebesine erişmiş olan kutsi şahsiyetlerin/ermişlerin/mübarek zatların tavassutuna ihtiyaç duyulmuştur. Bu düşünce üzerine kendilerini tamamen Tanrı'ya adayan münzevilerin de tanrısal âlemle insanlık âlemi arasında aracı olabilecekleri kanaati oluşmuştur. Böylece muhtemelen 11. yüzyıldan itibaren yani 994'teki Ardents mucizesini takiben, *hermit*ler ve *reclus(e)*ler, Belediye himayesi altına alınmış ve yetkililer tarafından resmi olarak tayin edilmişlerdir. Bunların başlıca vazifesi, şehrin sakinleri için Tanrı'ya niyazda bulunmak ve dualar sunmaktır. *Hermit*, Saint-Martial-de-Montjauby bölge kilisesinin yakınında ikamet ediyordu. Grands Carmes manastırına mücavir inzivahanede yaşayan *Recluse*, "Recluse de Carmes" diye çağrılıyordu. 18. Yüzyılın ortalarına kadar Carmes inzivahanesi neredeyse kesintisiz bir şekilde iskân edilmiştir. Limoges yetkilileri *Recluse*'u seçiyor, göreve atıyor ve resmi bir törenle onu inzivahaneye yerleştiriyorlardı. Ona elbise, pelerin ve başlıktan oluşan kıyafeti veriliyor, ihtiyaç duyduğu gıda maddeleri temin ediliyor, ısınması için iki haftada bir yük odun tedarik ediliyordu (Leclercq, 1916, s. 107). Güneydeki Nîmes şehrinde de durum aynı şekildeydi. Yiyecek, giyecek, ufak tefek hediyeler, sağlık giderleri ve hatta kefen bile Belediye tarafından karşılanıyordu (L'Hermite-Leclercq, *Le reclus dans la ville au Bas Moyen Âge*, 1988, s. 244).

29 Mart 1517 tarihinde düzenlenen tutanakta Limoges Belediyesi tarafından şehrin *Recluse*'ü tayin edilerek 1497 yılında inzivhaneye yerleştirilen Jeanne de Lagarde'ın (Guibert, 1902, s. 229) 23 Aralık 1516 tarihinde vefatı üzerine bir avukatın kızı olan Catherine Guillot'nun seçildiği bildirilmektedir (Guibert, 1902, s. 255). Jeanne'ın ölümü üzerine Limoges şehir yetkilileri onun yerine geçecek birini aramaya koyuldular. Selefi gibi kendisinin ide dul olan Catherine Guillot'nun ömrünün kalan kısmını tamamlamak üzere kendisinin inzivahaneye konulması ve bu mutad görevleri yerine getireceği yönündeki vaadini içeren müracaatını değerlendiren yetkililer onun dindar, namuslu, özünde ve sözünde doğru birisi olduğuna karar vermişler ve Limoges inzivahanesinin *Recluse*'ü (*Recluse du Reclusage de Limoges*) olmasını kabul etmişlerdir. Merasime iştirak etmeleri için eşraftan çok sayıda insan Belediyeye davet edilmiştir. Kadınlar Catherine'i evinden alarak ona belediye binasına kadar eşlik ettiler. Burada Catherine üzerindeki dul elbisesini çıkarttı ve yetkililerin takdim ettiği geleneksel *Recluse* kıyafetini giydi. Hep birlikte Saint-Michel kilisesine gidildi. Papazın huzurunda diz çöken Catherine iffet/bekâret yemini etti. Daha sonra papaz onu elinden tutarak büyük sunağa götürdü. *Recluse*, yere serilen bir örtü üzerinde secdeye kapandı ve ayin boyunca bu vaziyette kaldı. Cemaat bir ağızdan *Veni Creator*⁹ ilahisini söyledi. Ardından ekmek şarap ayini gerçekleşti, bağış toplandı. Daha sonra Limoges yargıç papaz yardımcısı vaaz verdi. Merasimin sonunda papaz Catherine'i takdis etti ve bir elinden tuttu diğer elinden de papaz yardımcısı. Peşlerine Belediye yetkilileri ve maiyetindekiler takılarak inzivahaneye kadara yürüdüler. Toplu günah çıkarıldıktan sonra papazlar *Te Deum laudamus*¹⁰ ilahisini okuyarak kiliseye, yetkililer ise Belediyeye döndüler (Guibert, 1902, s. 255, dip. 1; Lecler, 1916, s. 116-117).

Belediye yetkililerinin ve memurlarının ikna çabalarına rağmen hücrelerini terk ederek inziva hayatını sonlandıran Catherine Guillot'nun inzivahanenin anahtarlarını 25 Mayıs 1520 tarihinde teslim etmesi üzerine "şehrin münzevisi" (*recluse de la ville*) unvanıyla yerine Anne Angelaud seçilmiş ve boş kalan hücreye yerleştirilmiştir (Lecler, 1916, s. 270). İlginç olan husus, Anne'ın 1523 yılında ölümü üzerine artık geceleri şeytanın iğvalarına ve zihinsel rahatsızlıklara maruz kalmadığını beyan eden Catherine tekrar şehrin münzevisi tayin edilmiştir (Lecler, 1916, s. 118, 281).

Clermont-Ferrand şehrinin 100 km güneyinde yer alan ve günümüzde 6500 nüfuslu bir belediye olan Saint-Flour'daki Sainte-Christine Köprüsü üzerinde bir inzivahane bulunuyordu. Belediye

⁹ Kilisede en çok okunan ilahilerden biri olan *Veni Creator Spiritus*, Rabanus Maurus'a (776-856) atfedilir. Bu ilahi, Kutsal Ruh'un çağrıldığı ayin, merasim ve bayramlarda okunur. Onu okuyan müminlerin küçük günahlarının bağışlandığı kabul edilir. 1 Ocak'ta veya Pentikost bayramında okunursa bütün günahların affedileceğine inanılır (*Veni, Creator Spiritus*, 2022). Kutsal Ruh'a niyazdan ibaret olan ilahinin temel karakterini yansıtan bir dörtlüğü şu şekildedir: "Düşmanı bizden uzaklaştır / Bize huzurunu gecikmeden ver / Böylece, senin rehberliğin ve tavsiyen altında / Her türlü kötülükten ve her türlü hatadan sakınmış olalım" (*Veni Creator*, 2022).

¹⁰ Adını Latince "Ey Tanrım, Seni tebci ediyoruz" anlamındaki *Te Deum laudamus* sözlerinden alan bu ilahi, geleneksel olarak M.S. 387 yılına tarihlenmektedir. Katolik Kilisesinde çokça okunan ilahilerden biri olan bu ilahi, eski el yazmalarında, muhtemel müelliflerden biri varsayılan Milanlı Ambrose'a atıfla *Hymnus ambrosianus* (Ambrose ilahisi), *Laus angelica* (meleklerin övgüsü) ya da *Hymnus in die dominica* (Pazar ilahisi) şeklinde de adlandırılmıştır. Günün birkaç vaktinde yapılan bir Hristiyan günlük duası olan *Saatler Ayini* dışında, *Te Deum*, şükran günü törenleri (zaferler, ulusal bayramlar, prens doğumları, selamlamalar, geçit törenleri vs.) vesilesiyle ve kişinin Tanrı'ya şükretmek istediği her durumda okunur. İlahinin son kısmı şu şekildedir: "Rabbim bizi bütün günahlardan koruma lütfunda bulun / Bize merhamet et ya Rabbi, merhamet et / Rahmetin üzerimizde olsun Rabbim / Rabbim Sana umut bağladım / Yüzümü asla kara çıkarma" (Prayers: *Te Deum*, 2022).

arşivlerini inceleyerek bu hücre hakkında detaylı bilgiler aktaran Marcellin Boudet'nin ifadesiyle semavi mükâfatlara nail olabilmek için kurban olma/kendini feda etme arzusu ve ıstırabın faydalı olduğu düşüncesi diğer dinî kurumlar gibi inzivahanelerin ortaya çıkmasına neden olan temel inançlardan biridir. Diğer bir inanç ise insanların Tanrı'ya yönelik yaptıkları iyi işlerin/ibadetlerin karşılık bulacağı düşüncesi ve insanların kendilerini ve yaşadıkları mekânları çeşitli tehlikelere karşı koruyacak doğüstü bir korumaya ihtiyaç duymalarıdır. Kadim Yunan dininde kentin güvenliğinin bir teminatı olarak Truva kalesinde muhafaza edilen tanrıça Pallas'ın (Atina) ahşap heykeli olan Palladium büyük bir önem taşıyordu. İnanışa göre bu heykel Truva'da korunduğu sürece şehir fethedilemezdi. Roma dininde başlangıçların ve geçişlerin tanrısı olan ve "tanrıların tanrısı" şeklinde nitelendirilen Janus, kapıyla (Latince janua) somut veya sembolik bir ilişkisi olan her şeyi koruyordu: Girişler ve çıkışlar, gidişler ve dönüşler. O, her evin eşliğini koruyor, büyük taş kemerlerle somutlaştırılan şehir kapılarını gözetliyordu. Bu pagan inanışlar Hristiyanlığa sirayet ederek şehirlerin hâkim noktalarına Bakire Meryem ve İsa Mesih'in heykellerini ya da sadece bir haç dikmek suretiyle devam etmiştir (Boudet, La Recluserie du Pont Sainte-Christine à Saint-Flour, 1901, s. 336).

Saint-Flour Belediye yetkililerine müracaat eden *reclus(e)* adaylarından da diğer yerlerde olduğu gibi dindar ve ahlaklı olanları seçiliyordu. Zannedilenin aksine bunlar sadece evsiz barksız fukara kesimden oluşmuyordu. Kabul edilen adayların bir kısmı şehrin ileri gelen ailelerine mensuptu. Münzevinin bütün ihtiyaçları Belediye tarafından karşılanıyordu. Onun görevi dua etmekten ibaretti. O, tabii ki kendisi için dua ediyordu fakat "bütün mümin Hristiyanlar" ve "şehir ve sakinleri" için dua etme mecburiyeti de vardı. Tarikatlara mensup rahip ya da rahibeler gibi *reclus(e)* iffet/bekâret, fakirlik ve itaat yemini ediyordu. Fakat o, dinî yönden piskopostan başka hiç kimseye karşı sorumlu değildi. *Reclus(e)* olanları da ruhban sınıfından sayan Boudet'ye göre "Sainte-Christine Köprüsü inzivahanesi (reclusage), tek erkek ya da kadın keşişe ev sahipliği yapan bir manastırdı" (Boudet, 1901, s. 347).

Ev ev dolaşarak elinde bakır ya da kalaydan yapılmış bir kapla bir görevli *reclus(e)* adına insanlardan sadaka topluyordu. Hücrenin *fenestrou* adı verilen küçük menfezinden köprüden geçenler doğrudan sadakalarını münzeviye ulaştırabiliyorlardı. 1380 yılında İngilizler etraftaki yerleşimleri ele geçirince kıtlık bütün halkı etkilemiştir. 22 Haziran 1387 yılında Belediye Meclisi kıtlık boyunca her cumartesi günü ödenmek üzere açlıktan ölmemesi için *Reclus(e)*'e haftada bir defa 2 para ödeme kararı almıştır. Bu miktar yaklaşık bir çorba parasına tekabül ediyordu. Sonbaharda gıda ikmali yapılırken Belediye yetkilileri kendileri gibi münzevinin de Noel bayramını kutlayabilmesi için çeyrek koyun, jambon ve bir fıçı şarap göndermişlerdir (Boudet, 1901, s. 348).

Dışarıdan bakan biri için korkunç bir tercih gibi görünse de münzevi olabilmek için can atanlar vardı. Bunun örneklerinden biri, 15. yüzyılın ortalarında Saint-Flour yetkililerine boş kalan inzivahaneye *Recluse* olabilmek için müracaatta bulunan Antoinette Chapon adlı kadındır. Başvuru dilekçesinde Antoinette, dul olduğuna ve annesinin de son günlerini Saint-Flour Sainte-Christine Köprüsü üzerindeki inzivahanesinde geçirerek bir *Recluse* olarak vefat ettiğine dikkat çekmektedir. Herhangi bir geçim kaynağı ve barınağı olmayan dul bir kadın için her gün boğazından geçecek bir kaç lokma ekmek ve her gece kafasını sokacak bir barınağının olması, özgürlüğe bedel ödenmeyi hak eden bir karşılık olarak görülmüştür. Bu örnekte *recluse* hayatının dinî bir motivasyondan ziyade zaruretten ötürü tercih edildiği

aşikârdır. Fakat *reclus(e)* olmadaki temel amaç bu değildi. *Reclus(e)* "şehir ve sakinleri için Tanrı'ya daima dua etmesi için" görevlendiriliyordu. Muhtemelen niyetleri öncelikli olarak bu görevi icra etmek olmayanları hisseden Belediye yetkilileri bu tür adayların başvurularını kabul etmemişlerdir. Nitekim söz konusu kişinin başvurusunun kabul edildiğine dair hiçbir iz yoktur (Boudet, 1902, s. 19).¹¹

Sonuç

Hristiyanlıktaki münzevilik serüveni İsa'dan yaklaşık iki asır sonra yaşayan Mısırlı Antoine ya da Teb'li Paul gibi yerleşim merkezlerinden uzak bireysel bir mistik ve asketik dindarlık tecrübesi yaşamak isteyenler tarafından başlatılmıştır. Bunlar, İsa'nın Matta İncili'nde insanın kemale ermesi için tavsiye ettiği reçeteye uymuşlardır: "Git, nen varsa sat ve fakirlere ver, göklerde hazinen olacaktır ve gel benim ardımca yürü". Bu ilk öncülerin yolunu takip etmek isteyen fakat bunu tek başına yapamayacağını ya da bunun tek başına yapılamayacağını düşünenler bir rehber/mürşit etrafından toplanma ihtiyacı duymuşlardır. Böylece ilk manastırlar oluşmaya başlamış ve 4. yüzyılın sonunda Hristiyanlığın Roma devletinin resmî dini olmasıyla birlikte Doğu'da ortaya çıkan monastik yaşam merkezleri Batı'ya doğru yayılmıştır.

Fransa'da 5. yüzyılda kurulan ilk manastırlarda varlıklarını Orta Çağ boyunca ve hatta bazıları günümüzde de devam ettirirken 11. yüzyıldan itibaren *reclusoir* ya da *recluserie* adı verilen ve inzivahane diye adlandırdığımız küçük hücreler inşa edilmeye başlamıştır. Bunlar öncelikle kilise ve manastırlara mücavir biçimde inşa edilirken daha sonra hastane ve özellikle de cüzzam hastalarının ikamet ettikleri hastane, mezarlık, köprü ya da şehir giriş-çıkışlarına inşa edilmiştir. Manastırlarda keşişlik hayatı yaşayanlardan daha üst bir dinî tecrübe yaşamak isteyenler için tek kişilik hücrelerde kalma imkânı verilmiştir. Bu durumdaki keşişlerin uyması gereken ilk nizamnameyi Grimlaicus adındaki papaz yazmıştır. Mutlak kapanmışlığın insanın hem fiziksel hem de zihinsel yapısı üzerinde son derece zararlı etkilerinin olduğunu bilen Grimlaicus, keşişlerin ve hatta uzun bir deneme sürecinden geçenlerin haricindeki kişilerin yani laiklerin böyle bir işe kesinlikle girişmemesi gerektiğini telkin ettiği gibi tecrübeli keşişlerin bile mutlak bir yalnızlık içerisinde değil, bir manastırdaki mücavir hücrelerde *reclus* tecrübesi yaşamalarını tavsiye etmiştir.

Keşiş ya da rahibe olmadığı hâlde *reclus(e)* tecrübesi yaşamak isteyen laik kesimden insanların sayısı git gide artınca inzivahaneler de manastırlardan uzaklaşmaya başlamıştır. Münzevilğin böylece laikleşmesi sürecinden sonraki ikinci dönüm noktası bu kurumun sivil idareler ve özellikle de belediyeler tarafından kendi uhdelere alınması olmuştur. Hücrelerinde yaşamını devam ettirebilmesi için her şeyin dışarıdan temin edilmesine muhtaç olan *reclus(e)* kendi kurtuluşu için baş koyduğu bu yolda tek başına olmasının imkansızlığını anlamıştır. Fransa'daki birçok belediye tarafından muvazzaf olarak istihdam

¹¹ Marcellin Boudet'nin yayımladığı başvuru dilekçesinde Antoinette, Belediye yetkililerine, ömrünün kalan kısmını inzivahane geçirmek niyetinde olduğunu belirterek amacını şöyle dile getirmektedir: "[...] bu dul kadın, yaratıcı Tanrı'ya ve onun yüce annesine ve bütün erkek ve kadın azizlere, şahıslarınızın [Belediye yetkilileri] ve varlıklarınızın ve şehrinizdeki herkesin sıhhat ve selameti için her zaman dua etmeye hazır ve mecbur olacaktır [...] Rabbime size güzel ve uzun bir ömür ve sonunda da cennet krallığını vermesi için dua ediyorum" (Boudet, 1902, s. 42).

edilen *reclus(e)* ömrünün sonuna kadar içerisinde kalacağı hücrelerinde hem kendisi için hem de “bütün Hristiyanlar” ve “şehir sakinleri” için dua etmeliydi.

*Reclus(e)*lerin halk nazarında konumunu özellikle iki inanıştan ileri geliyor gibi gözükmektedir. Birincisi, Hristiyanlığa göre Tanrı, Oğul İsa Mesih suretinde insan olmuştur. İnsan, Tanrı olabilsin diye Tanrı, insan olmuştur. Bütün mistik tecrübelerde olduğu gibi burada da insanın Tanrısal düzleme yaklaşabilmesi için beşeri niteliklerinden soyutlanması gerekir. Tanrı'ya yaklaşmak demek, Tanrı gibi olmak demektir. Tanrı aşktır, ona ulaşmanın yolu da ilahi aşktan geçmektedir. Le Chartreux'nün ifadesiyle Aşka'a âşık olmak gerek. Münzeviler böyle bir aşkla yanıp tutuştukları için aşk ateşi onları dönüştürmüş ve sıradan insanların ulaşamayacakları bir mertebeye yükseltmiş ve onlara beşer üstü vasıflar kazandırmıştır. İkinci inanış ise *recluse* olmayı tercih eden kadınların konumuyla ilgilidir. Hücreye kapanmalarından önce *recluseler* için yapılan dinî merasimin bir geçiş ritüeli şeklinde yapılmasında yine bir dönüşümün gerçekleştiği görülmektedir. Sembolik bir ölümle sıradan bir beşer olmaktan çıkan genç kız ya da kadın, İsa Mesih'in nişanlısı ya da zevcesi konumuna yükselmektedir.

Bu inanışlar doğrultusunda *reclus(e)* olmak, insana bir kutsiyet kazandırmaktadır. Tıpkı azizler gibi kutsal/mübarek zatlar oldukları için *reclus(e)*lerin dualarının kabul edileceği ve gaipten haber aldıkları kabul edilmiştir. Bir Tanrı aşığının ya da İsa Mesih'in nişanlısının isteklerinin Tanrı tarafından geri çevrilmeyeceği inancı yüzyıllar boyunca *reclus(e)* olgusunun ayakta kalmasına sağlamıştır. Hem Kilise'nin resmi litürjisine dâhil edilmeyişi hem de Avrupa toplumlarının rasyonelleşmesi ve sekülerleşmesi sonucunda 17. yüzyıldan sonra kaybolmuştur.

Etik Kurul İzni

Bu makale, etik kurul izni gerektiren bir çalışma grubunda yer almamaktadır.

Kaynakça

- Abbé Lebeuf. (1863). *Histoire de la ville et de tout le diocèse de Paris* (Cilt 1). Paris: Auguste Durand.
- Ancrene Wisse: *Guide for Anchoresses*. (1993). (H. White, Çev.) London: Penguin Books.
- Aquinas, T. (2016). *Questions on Love and Charity: Summa Theologiae, Secunda Secundae, Questions 23–46*. New Haven and London: Yale University Press.
- Athanase d'Alexandrie. (1994). *Vie d'Antoine*. Paris: Cerf.
- Attwater, D. (Dü.). (1961). *A Catholic Dictionary (The Catholic Encyclopaedic Dictionary)* (3 b.). New York: Macmillan.
- Besse, J. M. (1913). Hermits. *The Catholic Encyclopedia* (Cilt 7, s. 280-281). içinde New York: The Encyclopedia Press.
- Boudet, M. (1901). La Recluserie du Pont Sainte-Christine à Saint-Flour. *Revue de la Haute-Auvergne*, 335-355.
- Boudet, M. (1902). La Recluserie du Pont Sainte-Christine à Saint-Flour -suite-. *Revue de la Haute-Auvergne*, 1-43.
- Calmet, A. (1747). *Histoire universelle, sacrée et profane, depuis le commencement du monde jusqu'a nos jours* (Cilt 8). Strasbourg.
- Cassien, J. (1965). *Institutions cénobitiques*. (Çev. J.-C. Guy), Paris: Cerf.
- Catechism of the Catholic Church* (2 b.). (2016). Cita del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.
- Catéchisme de l'Église catholique*. (1993). Ottawa: CECC.
- Clabaigh, C. Ó. (2010). Anchorites in late medieval Ireland. L. H. McAvoy (Dü.) içinde, *Anchoritic Traditions of Medieval Europe* (s. 153-177). Woodbridge: The Boydell Press.
- Clément, O. (1998). L'union à Dieu dans le christianisme oriental. *Dictionnaire de la théologie chrétienne* (s. 272-274). içinde Paris: Albin Michel.
- de Rievaulx, A. (1961). *La vie de recluse*. Paris: Cerf.
- Diem, A., & Rapp, C. (2020). The Monastic Laboratory: Perspectives of Research in Late Antique and Early Medieval Monasticism. *The Cambridge History of Medieval Monasticism in the Latin West* (s. 2-39). içinde Cambridge : Cambridge University Press.
- Donahue, A. (2003). Anchorites. *New Catholic Encyclopedia* (2 b., Cilt 1, s. 397). içinde Washington: The Catholic University of America.
- Duval, N. (1998). *Les premiers monuments chrétiens de la France : Ouest, Nord et Est* (Cilt 3). Paris: Picard.
- Duval, S. (2017). De la réclusion volontaire. L'enfermement des religieuses entre Moyen Age et Epoque moderne. *Enfermements III* (s. 53-69). içinde Paris: Éditions de la Sorbonne.
- Faure, I. (2018). La recluse et la ville (XIe-XIIIe siècles), un bénéfice mutuel. M.-F. Alamichel (Dü.) içinde, *Les villes au Moyen Âge en Europe occidentale (ou comment demain peut apprendre d'hier)* (s. 343-353). Laboratoire LISAA. https://lisaa.univ-gustave-eiffel.fr/fileadmin/redaction/LISAA/LISAA_editeur/Memoire_et_territoire/Ville_au_Moyen_Age/ouvrage_complet_villes_v18-06.pdf adresinden alındı
- Glaire, J.-B. (Dü.). (1848). *Encyclopédie catholique. Répertoire universel et raisonné des sciences, des lettres, des arts et des métiers, formant une bibliothèque universelle* (Cilt 16). Paris: Parent Desbarres.

- Gougaud, L. (1928). *Ermites et reclus: Études sur d'anciennes formes de vie religieuse*. Vienne: Abbaye Saint-Martin de Ligugé.
- Grégoire de Tours. (1823). *Histoire des Francs* (Cilt 1). Paris.
- Gribomont, J. (2003). Monasticism: Early Christian (to 600). *The New Catholic Encyclopedia* (2 b., Cilt 9, s. 786-791). içinde Detroit: Thomson Gale.
- Grimlaicus. (2011). *Rule for Solitaries*. Collegeville: Liturgical Press.
- Guibert, L. (Dü.). (1902). *Documents, analyses de pièces, extraits & notes relatifs à l'histoire municipale des deux villes de Limoges* (Cilt 2). Limoges.
- Guigue, M. -C. (1887). *Recherches sur les Recluseries de Lyon. Leur origine, leur nombre & le genre de vie des Reclus*. Lyon.
- Herzog, J. J. (1911). Recluse. *The New Schaff-Herzog Encyclopedia of Religious Knowledge* (Cilt 9, s. 408-410). içinde New York & London.
- Histoire littéraire de la France* (Cilt 5). (1866). Paris.
- Hugo, V. (1982). *Notre Dame de Paris*. (N. Altınova, Çev.) İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Irénée de Lyon. (2011). *Contre les hérésies*. Paris: Cerf.
- Julg, J. (2004). *Les évêques dans l'histoire de la France : des origines à nos jours*. Paris: Éditions Pierre Téqui.
- Kaelber, L. (2005). Monasticism: Christian Monasticism. L. Jones (Dü.) içinde, *Encyclopedia of Religion* (2 b., Cilt 9, s. 6131-6136). Detroit: Thomson Gale.
- Katolik Kilisesi Din ve Ahlâk İlkeleri*. (2000). (D. Pamir, Çev.) İstanbul.
- Laumonier, L. (2015). Les recluses de Montpellier du XIIIe au XVe siècle, une institution urbaine. *Revue Mabillon*, 87(26), 179-204.
- Lazare, F., & Lazare, L. (1855). *Dictionnaire administratif et historique des rues et monuments de Paris* (2 b.). Paris.
- le Chartreux, D. (2003). *Livre de vie des recluses*. Paris: Beauchesne.
- Lecler, A. (1916). Histoire de l'Eglise & de la paroisse de Saint-Michel-des-Lions, à Limoges. *Bulletin de la Société archéologique et historique du Limousin* (s. 81-136). içinde Limoges.
- L'Hermite-Leclercq, P. (1986). La réclusion féminine au Moyen Âge: une institution religieuse spécialement féminine. *La condición de la mujer en la Edad Media* (s. 135-154). içinde Madrid: Universidad Complutense.
- L'Hermite-Leclercq, P. (1988). Le reclus dans la ville au Bas Moyen Âge. *Journal des savants*, 219-262.
- L'Hermite-Leclercq, P. (2010). Anchoritism in medieval France. *Anchoritic Traditions of Medieval Europe* (s. 112-130). içinde Woodbridge: The Boydell Press.
- L'Hermite-Leclercq, P. (2020). Reclusion in the Middle Ages. *The Cambridge History of Medieval Monasticism in the Latin West* (s. 747-765). içinde Cambridge: Cambridge University Press.
- McAvoy, L. H. (2010). Introduction. *Anchoritic Traditions of Medieval Europe* (s. 1-21). içinde Woodbridge: The Boydell Press.
- McCarthy, M. C. (2003). Recluse. *New Catholic Encyclopedia* (2 b., Cilt 11, s. 954). içinde Washington: The Catholic University of America.
- Méthode d'Olympe. (1963). *Le Banquet*. (V.-H. Debidour, Çev.) Paris: Cerf.
- Metz, R. (1954). *La consécration des vierges dans l'Église romaine*. Paris: PUF.
- Monfalcon, J.-B. (1866). *Histoire monumentale de la ville de Lyon* (Cilt 5). Lyon.

- Moulinier-Brogi, L. (2020). Femmes enfermées du XIIe siècle: "Aliénor, Héloïse et quelques autres". *De Medio Aevo*(14), 99-115.
- Pavy, L.-A.-A. (1875). *Les recluseries*. Lyon.
- Perrin, E. S.-M. (1911). Le reclusage en France au moyen âge. *La Revue hebdomadaire*, 7, 598-629.
- Petit, P. (1974). *Histoire générale de l'Empire Romain*. Paris: Seuil.
- Pietri, C. (1997). *Christiana respublica. Éléments d'une enquête sur le christianisme antique*. Rome: École Française de Rome.
- Poète, M. (1925). *Une Vie de cité*. Paris: Auguste Picard.
- Prayers: *Te Deum*. (2022, 09 25). iBreviary: <http://www.ibreviary.com/m2/preghiere.php?tipo=Preghiera&id=222> adresinden alındı
- Richard, C.-L. (1785). *Abrégé de la vie de Jeanne de Cambry, religieuse de l'abbaye des Pretz, a Tournai, puis récluse à Lille en Flandres, sous le nom de Soeur Jeanne-Marie de la Présentation*. Tournai.
- Ripart, L. (2021). Le désert des moines latins. *Antiquité Tardive*, 149-157.
- Rituel de la Consécration des Vierges*. (2022, 10 8). Theologica: Encyclopédie théologique chrétienne: http://www.theologica.fr/_LITURGIES_Sacrements_Devotions/_Eglise_Romaine_Liturgie/Rites_reserve_a_lEveque/Rituel%20de%20la%20Consecration%20des%20Vierges%20-%20Copie.pdf adresinden alındı
- Sainte-Marie Perrin, E. (1911). Le reclusage en France au Moyen Âge. *La Revue hebdomadaire*, 7, 598-629.
- Schlothuber, E. (2010). Best Clothes and Everyday Attire of Late Medieval Nuns. *Fashion and Clothing in Late Medieval Europe* (s. 139-154). içinde Riggisberg-Basel: Abegg-Stiftung/Schwabe Verlag.
- Signori, G. (2010). Anchorites in German-speaking regions. *Anchoritic Traditions of Medieval Europe* (s. 43-61). içinde Woodbridge: The Boydell Press.
- Tallon, A., & Vincent, C. (2014). *Histoire du christianisme en France : des Gaules à l'époque contemporaine*. Paris: Armand Colin.
- The Life of Christina of Markyate: A Twelfth-Century Recluse*. (2001). (C. Talbot, Çev.) Toronto: University of Toronto Press.
- Vénéral Paul de Thèbes*. (2022, 08 08). Église Saint-Sava à Paris: <http://www.saintsava.fr/fr/spc-saints/venerable-paul-de-thebes> adresinden alındı
- Veni Creator*. (2022, 09 25). Vatican News: <https://www.vaticannews.va/fr/priere/veni-creator.html> adresinden alındı
- Veni, Creator Spiritus*. (2022, 09 25). Treasury of Latin Prayers: <https://www.preces-latinae.org/thesaurus/Hymni/VeniCreator.html> adresinden alındı
- Ware, T. (1964). *The Orthodox Church*. Baltimore: Penguin Books.
- Warren, A. K. (1985). *Anchorites and Their Patrons in Medieval England*. Berkeley - Los Angeles - London: University of California Press.
- Warren, A. K. (1985). *Anchorites and Their Patrons in Medieval England*. Berkeley-Los Angeles-London: University of California Press.
- Webster's Universal Encyclopedia Dictionary*. (2002). New York: Barnes & Noble Books.
- Zeiller, J. (1926). Les origines chrétiennes en Gaule. *Revue d'histoire de l'Église de France*, 12(54), 16-33

